

2025.020

Archeologienota Kortemark Ieperstraat

Verslag van Resultaten

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Paulien FONTEYN

15-7-2025

Titel: Archeologienota Kortemark Ieperstraat

Erkend archeoloog: Maarten Bracke, OE/ERK/Archeoloog/2015/00036

Auteurs: Bert Acke, Maarten Bracke en Paulien Fonteyn

Projectcode bureauonderzoek: 2025C48

Intern projectnummer: 2025.020

Locatiegegevens: West-Vlaanderen, Kortemark, Ieperstraat

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 56836,19 en Y: 189696,78; X: 57183,77 en Y: 189902,70

Oppervlakte projectgebied: ca. 31.975m²

Kadastergegevens: Kortemark, afdeling 1, sectie D, perceelnummers 452A, 461A (deel), 468B (deel) en 468D (deel) (zie figuur 5)

Topografische kaart: zie figuur 3 en 4

Betrokken actoren: Bert Acke (archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog), Paulien Fonteyn (erkend archeoloog)

Wetenschappelijke advisering: /

Plaats en datum: Moerbeke-waas, 15/07/2025

© Acke & Bracke bv, Dorpvaart 76, 9180 Moerbeke-waas. De auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

1. INLEIDING	4
1.1. WETTELIJK KADER	4
1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT	4
1.2.1. VRAAGSTELLING	4
1.2.2. RANDVOORWAARDEN	4
1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE	5
1.3.1. MOTIVERING ONDERZOEKSSTRATEGIE	5
1.3.2. ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK	6
1.3.3. ADVIES SPECIALISTEN	6
1.3.4. WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING	6
1.3.5. SELECTIE BRONNEN	6
2. BUREAUONDERZOEK	7
2.1. HUIDIGE TOESTAND	7
2.2. GEPLANDE WERKEN	8
2.3. LANDSCHAPPELIJKE LIGGING	9
2.3.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING	9
2.3.2. LANDSCHAPPELIJKE SITUERING	11
2.3.3. BODEMKUNDIGE SITUERING	13
2.3.4. GEOLOGISCHE SITUERING	14
2.4. HISTORISCHE SITUERING	17
2.4.1. KORTEMARK	17
2.4.2. PLANGEBIED	21
2.5. ARCHEOLOGISCHE SITUERING	29
3. SYNTHESE	30
3.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON	30
3.2. AFWEGING VERDER VOORONDERZOEK	31
3.3. VERDER VOORONDERZOEK ZONDER INGREEP IN DE BODEM	31
3.5. BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	33
4. SAMENVATTING	35
5. BIBLIOGRAFIE	37
6. BIJLAGES	38

1. Inleiding

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag aan de Ieperstraat te Kortemark (provincie West-Vlaanderen), gelegen buiten woon- of recreatiegebied waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 5.000m² of meer beslaat, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2.2. Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

In het bureauonderzoek wordt een zo duidelijk mogelijk beeld gevormd van de huidige archeologische, historische en landschappelijke informatie van het projectgebied en de omgeving eromheen. Deze gegevens worden vergeleken met de geplande werken en de hiermee gepaarde gaande verstoringen en vergravingen in de bodem. Het uiteindelijke doel is bepalen of verder archeologisch onderzoek al dan niet aangewezen is.

Informatie over de afbakening van het plangebied en de geplande werkzaamheden werd aangeleverd via de initiatiefnemer door middel van ontwerpplannen en via mondelinge of schriftelijke communicatie. Om een zicht te krijgen op de huidige archeologische kennis van het plangebied, de directe omgeving en van de gemeente Kortemark in het algemeen werd de Inventaris Onroerend Erfgoed geraadpleegd.¹ Deze online databank is deels uitsluitend toegankelijk voor geregistreerde gebruikers, hoofdzakelijk archeologen. Aanvullend werden verschillende historische kaarten geraadpleegd via Geopunt², de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie, en via Cartesius³, een databank die kaarten bundelt van het Nationaal Geografisch Instituut (NGI), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Aansluitend hierbij werden ook verschillende luchtfoto's bekeken die genomen sinds de jaren '70 van vorige eeuw. Op het kaartmateriaal en de luchtfoto's werd het plangebied geprojecteerd, om zodoende een duidelijk beeld te krijgen van het landgebruik gedurende de laatste eeuwen. Geopunt leverde ook verschillende kaarten op die betrekking hebben tot de landschappelijke en bodemkundige ligging van het gebied. Een kadasterplan dat beschikbaar is via de GRB-kaart op Geopunt werd vergeleken met hetgeen dat beschikbaar is via de CadGIS Viewer van de Federale Overheid.⁴ Een topografische kaart werd verkregen via het NGI.⁵

Op basis van dit onderzoek en het raadplegen van bovenvermelde bronnen kan een antwoord gegeven worden op de vooropgestelde onderzoeksvragen.

---

¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2025, *Inventaris*.

² <http://www.geopunt.be/kaart>

³ <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

⁴ <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>

⁵ <http://www.ngi.be/topomapviewer/>

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

In eerste instantie wordt de huidige en toekomstige toestand van het plangebied onder de loep genomen. Vervolgens worden de beschikbare bronnen voor het plangebied geraadpleegd. Op basis van deze gegevens samen wordt afgetoetst of ten eerste verder vooronderzoek noodzakelijk is en ten tweede welke onderzoekstappen er eventueel genomen moeten worden.

1.3.3. Advies specialisten

Niet van toepassing.

1.3.4. Wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

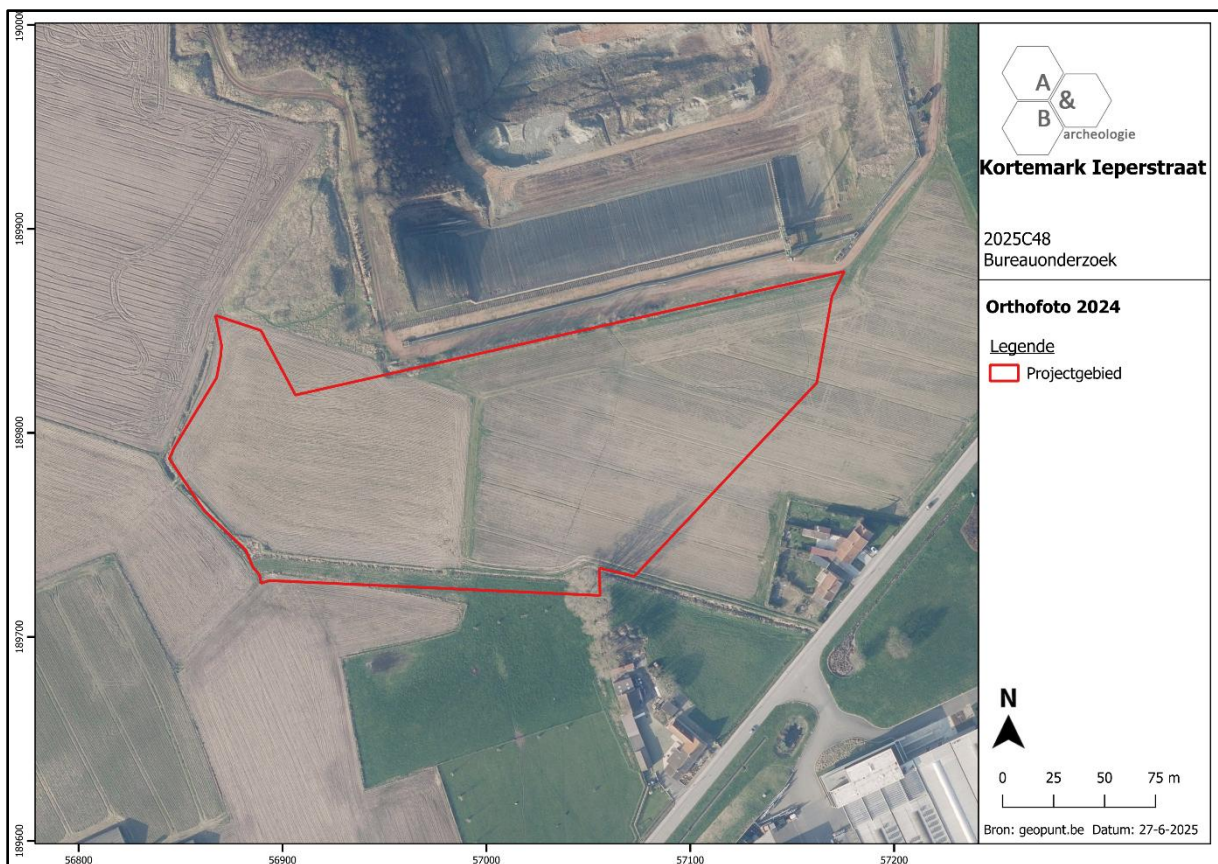
1.3.5. Selectie bronnen

De gebruikte bronnen zijn beschreven onder 1.3.1. De bronnen daaronder vermeld waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject.

2. Bureauonderzoek

2.1. Huidige toestand

Het terrein is gelegen achter en ten westen van de woningen Ieperstraat 70 tot 76. Het terrein heeft een oppervlakte van ca. 31.975m² en kent een onregelmatige vorm. Op heden is het onbebouwd en in gebruik als landbouwgrond. Langs de westelijke grens is een waterloop aanwezig. Het terrein vormt een uitbreiding bij de groeve die zich meteen ten noorden situeert. Verder wordt het plangebied omgeven door landbouwgronden, residentiële en industriële bebouwing.

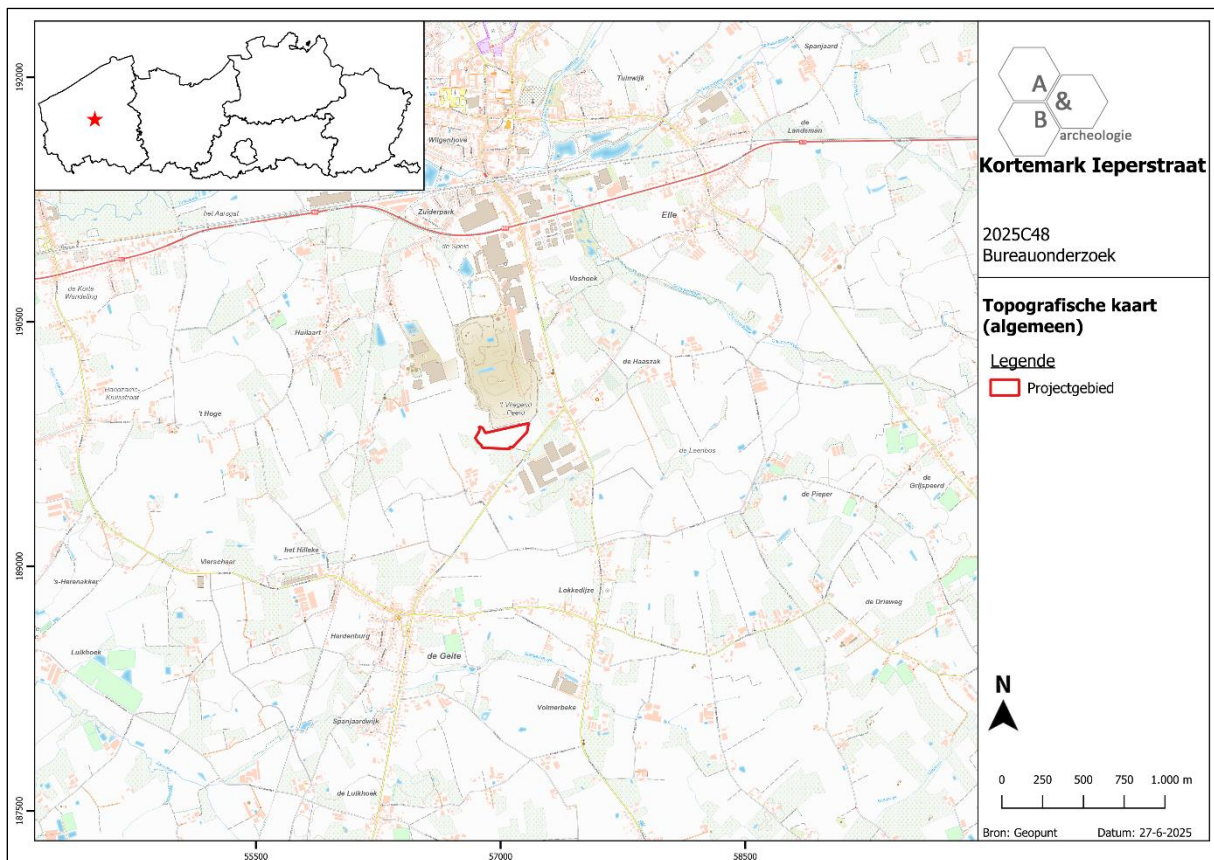
Figuur 1 Aanduiding van het totale plangebied op de orthofoto van 2024 (bron: geopunt.be).

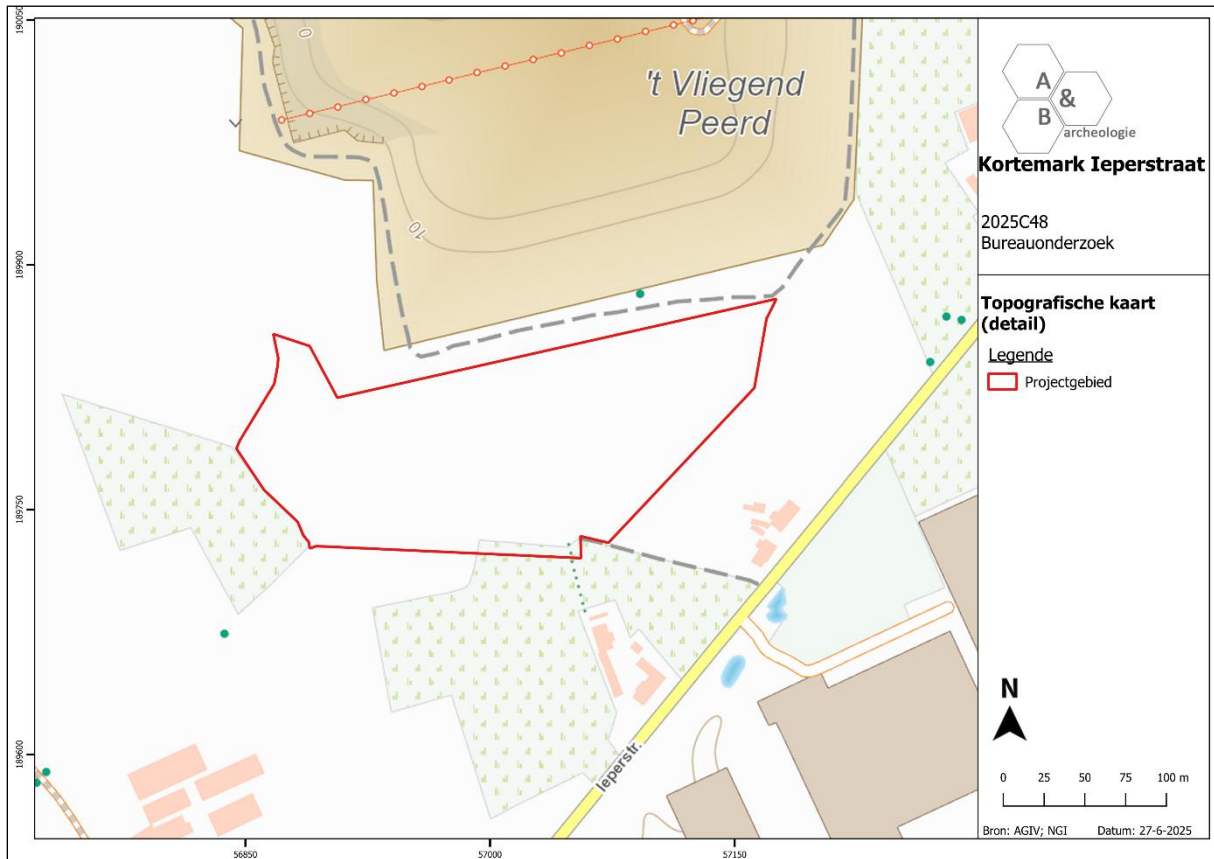
2.3. Landschappelijke ligging

2.3.1. Topografische situering

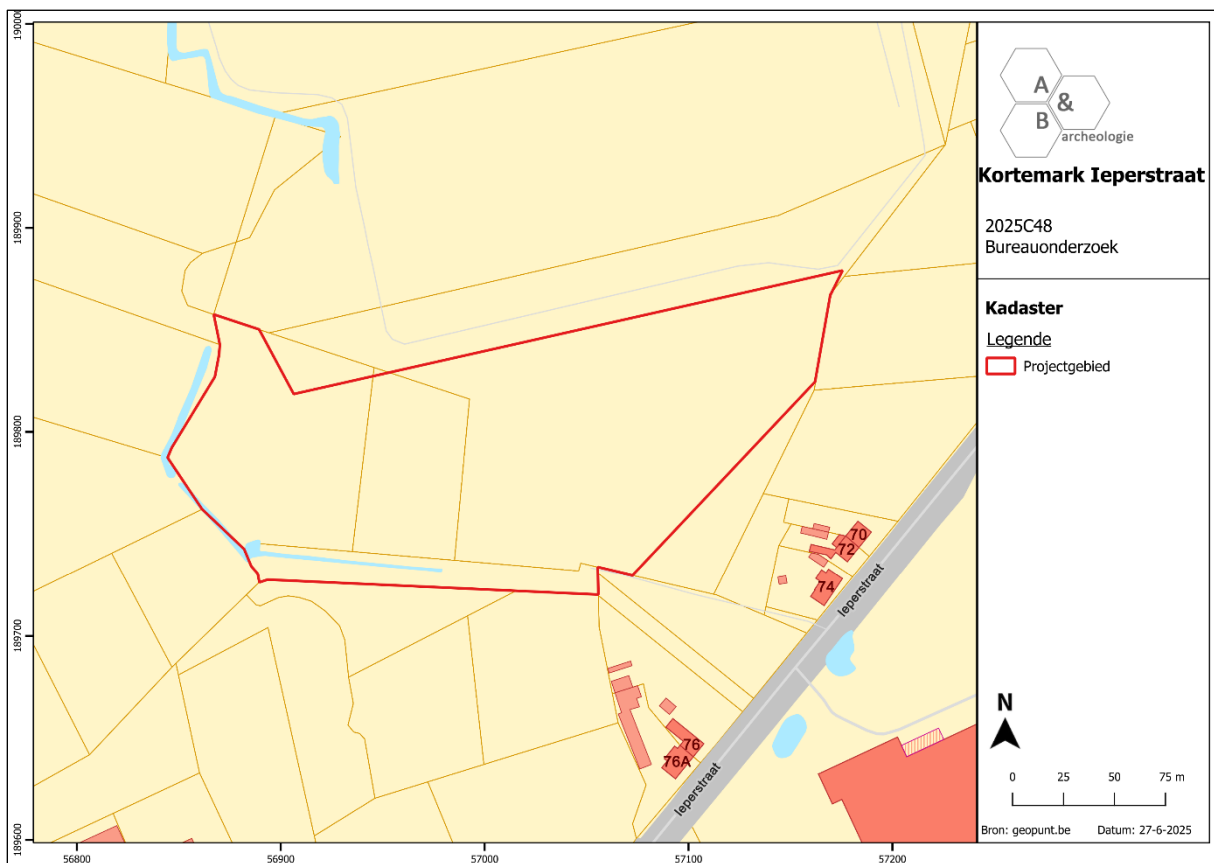
Kortemark bevindt zich centraal in de provincie West-Vlaanderen en bestaat uit de hoofdgemeente Kortemark, gelegen in het oosten van het grondgebied, en de deelgemeenten Handzame, Zarren en Werken. Handzame situeert zich ten westen van Kortemark en is de enige deelgemeente die aan Kortemark grenst; Zarren is ten zuidwesten en Werken ten noordwesten van Handzame gelegen. De fusiegemeente wordt centraal van oost naar west doorsneden door de Handzamevaart, in dewelke diverse kleinere waterlopen uitmonden. Parallel aan en ten zuiden van de Handzamevaart loopt de gewestweg tussen De Panne en Gavere (N35). In het zuidwesten van de fusiegemeente situeert zich de Zarrenbeek die in Staden ontspringt en uitmondt in de Handzamevaart. Parallel hieraan loopt de N36 tussen Ronse en Zarren. Het plangebied bevindt zich op ca. 2km ten zuiden van het dorpscentrum van Kortemark. De Handzamevaart stroomt op ca. 1,7km ten noorden van het terrein. Het bevindt zich ten noordwesten van de Ieperstraat, ter hoogte van huisnummers 70 t.e.m. 76. Ten noorden bevindt zich de bestaande groeve, ten oosten, zuiden en westen zijn landbouwgronden gelegen en ten zuidoosten situeren zich enkele residentiële gebouwen langs de Ieperstraat. Op de bodemgebruikskarta van 2001 wordt het oostelijke deel van het plangebied ingekleurd als 'weiland' en het westelijke deel als 'akkerbouw'. Daarnaast wordt een kleine zone gekarteerd als 'loofbos'. De kartering komt min of meer overeen met het huidige gebruik als landbouwgrond.

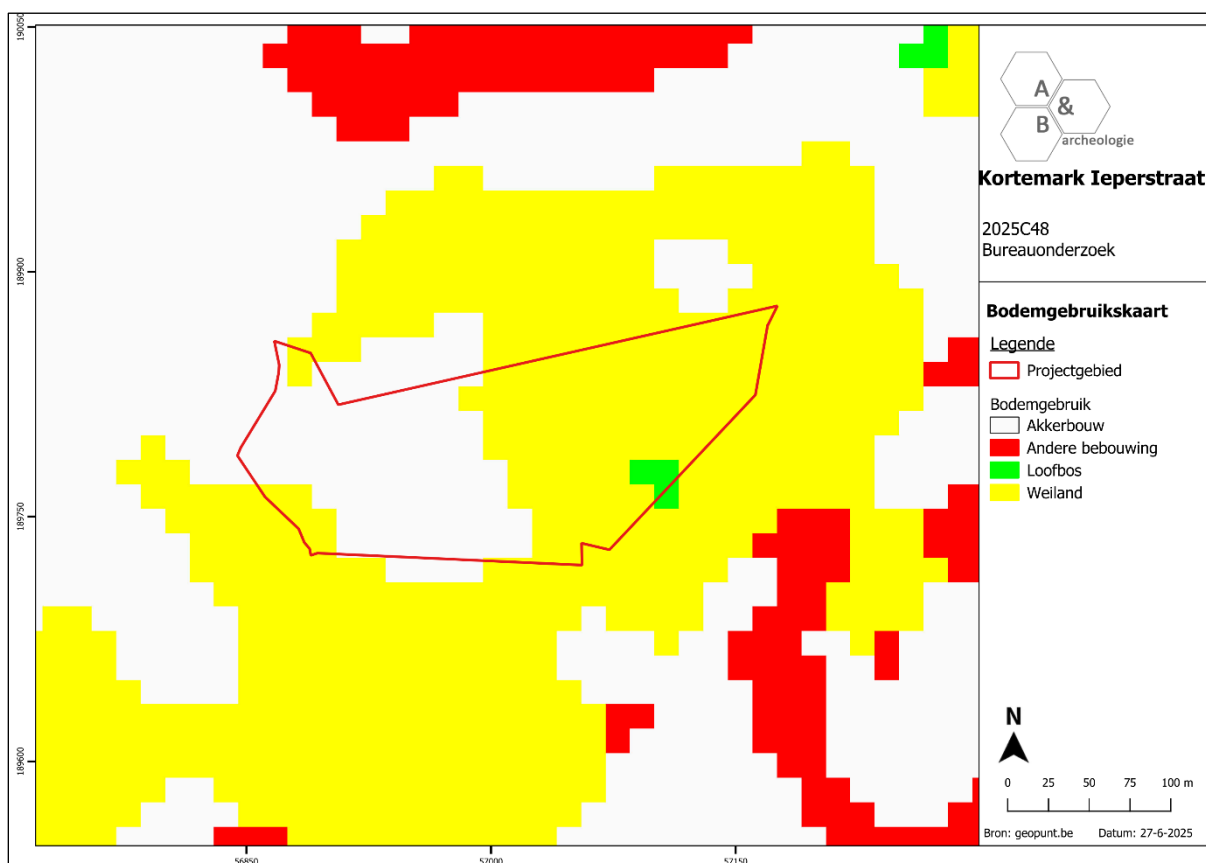
Figuur 3 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 4 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 5 Zicht op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

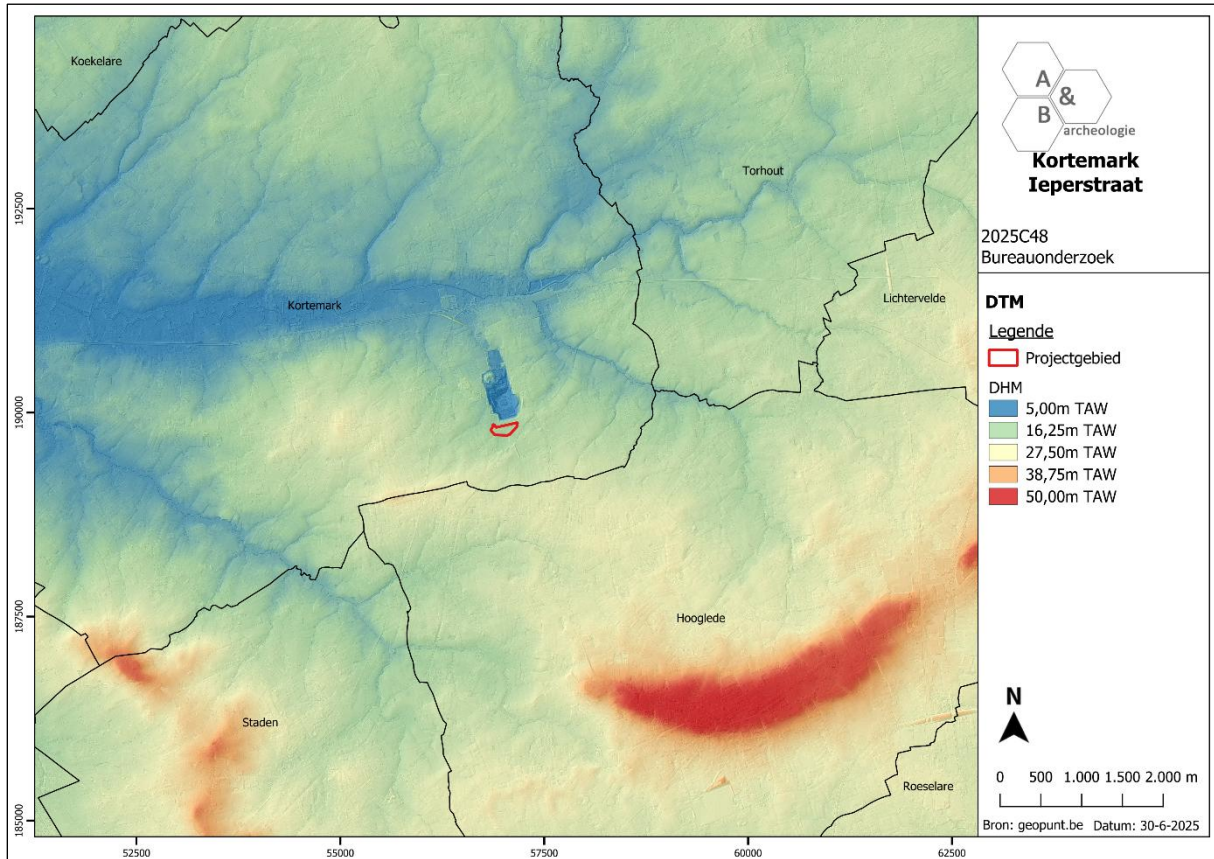
Figuur 6 Zicht op de bodemgebruikskartaal met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

2.3.2. Landschappelijke situering

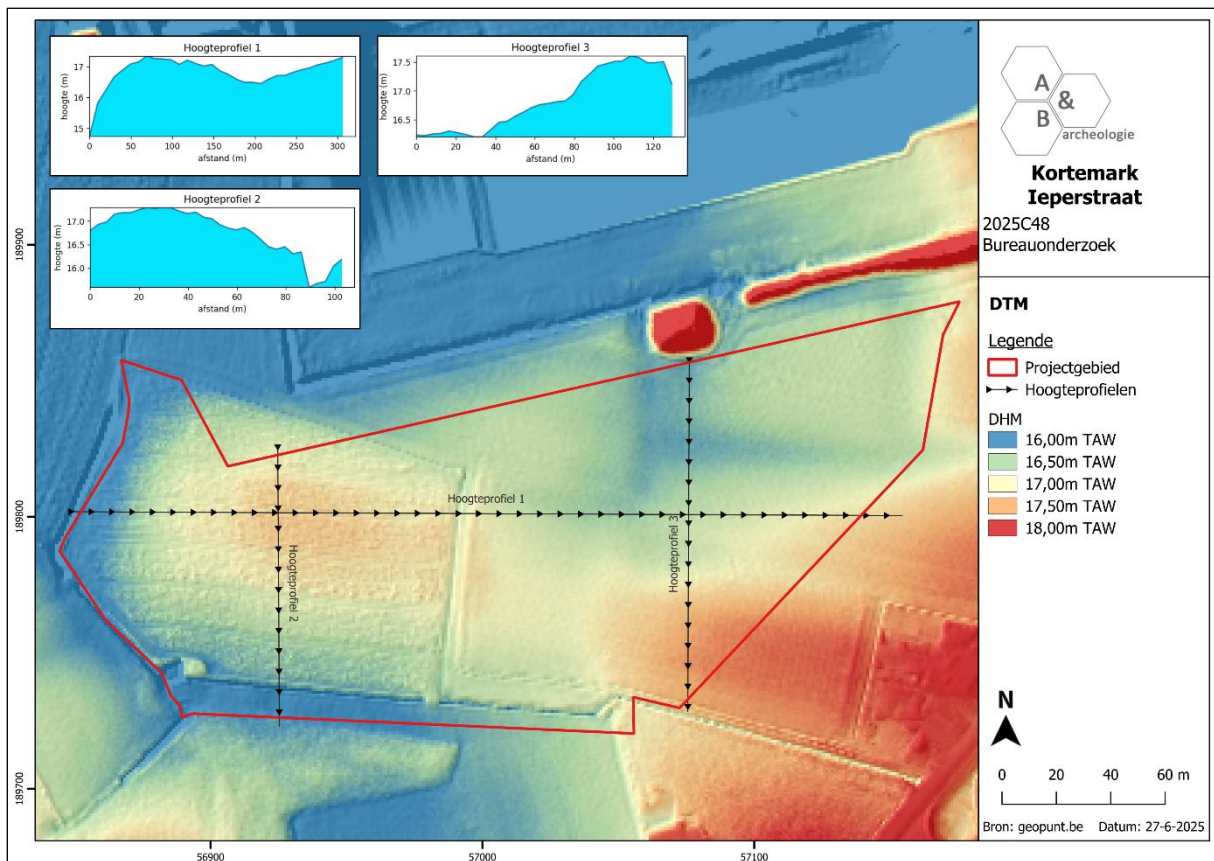
Het noordelijke deel van Kortemark behoort tot het zandige Westelijke Houtland. In het uiterste noorden zijn iets hogere gronden gelegen die de overgang vormen naar het Plateau van Wijnendale. Het zuidelijke deel van de fusiegemeente behoort tot het zandlemig Plateau van Tielt, meer bepaald tot de uitlopers van de Rug van Hooglede. De vallei van de Handzamevaart doorsnijdt het grondgebied van oost naar west. Daarnaast zijn verschillende kleinere beekstelsels aanwezig die in deze vaart uitmonden. Het reliëf is zacht tot glooiend met hoogtes die schommelen tussen ca. +6m TAW, in de vallei van de Handzamevaart, en ca. +31m TAW, nabij 't Hoge en Hilleke in het zuidelijke deel van de gemeente, nabij de grens met Handzame.

Het plangebied bevindt zich ten zuiden van de Handzamevaart, in de overgangszone van de alluviale vallei naar de hoger gelegen gronden ten zuiden die de uitlopers vormen van de Rug van Hooglede (Plateau van Tielt). Ten noorden is de huidige groeve duidelijk op te merken als artificiële depressie in het landschap. Het plangebied zelf kent een variabele hoogteligging die schommelt tussen ca. +15,6m TAW langs de westelijke randen van het terrein en ca. +17,7m TAW in het zuidoostelijke deel van het plangebied. Het centrale westelijke deel kent eveneens een ietwat hogere ligging (ca. +17,3m TAW).

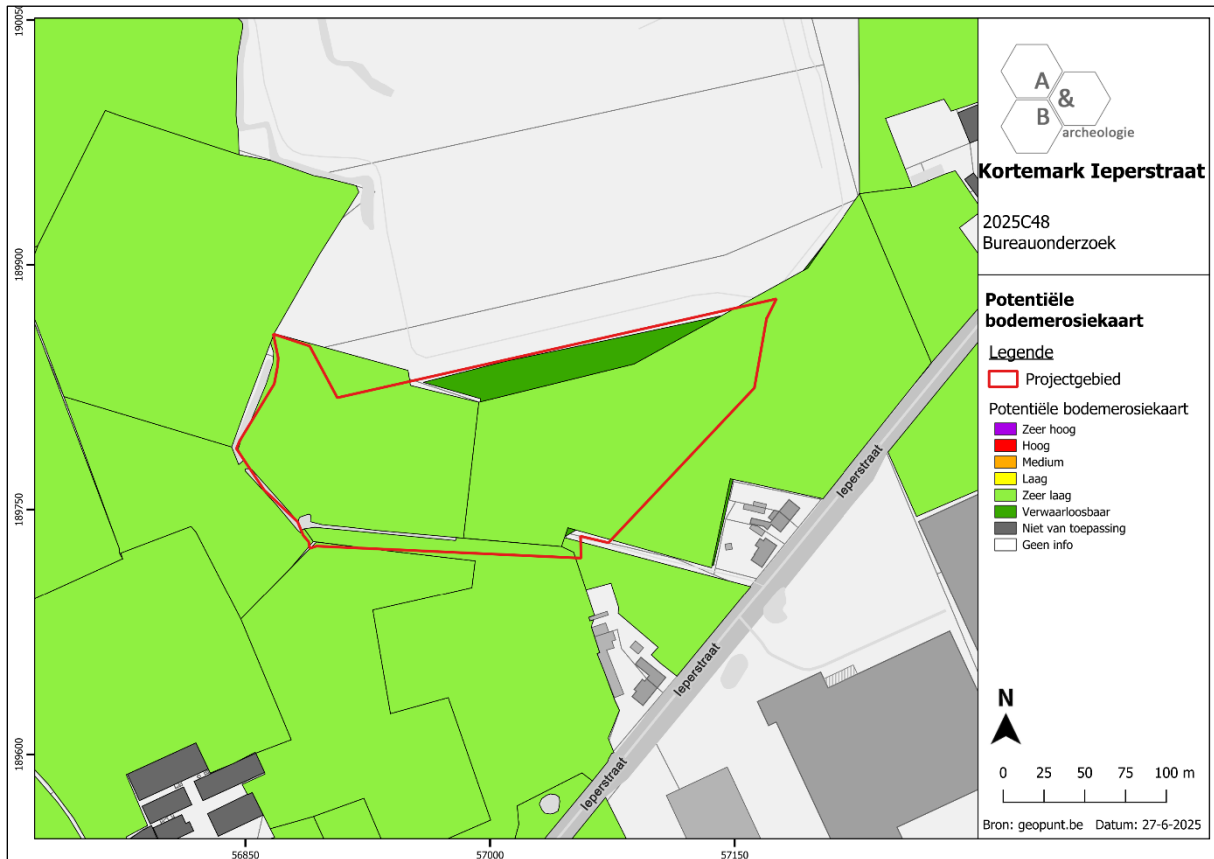
Op de potentiële bodemerosiekaart wordt het plangebied donker- tot lichtgroen ingekleurd, hetgeen een zeer lage tot verwaarloosbare erosiegraad aangeeft.

Figuur 7 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).

Figuur 8 Detailopname van het Digitaal Hoogtemodel (bron: AGIV).

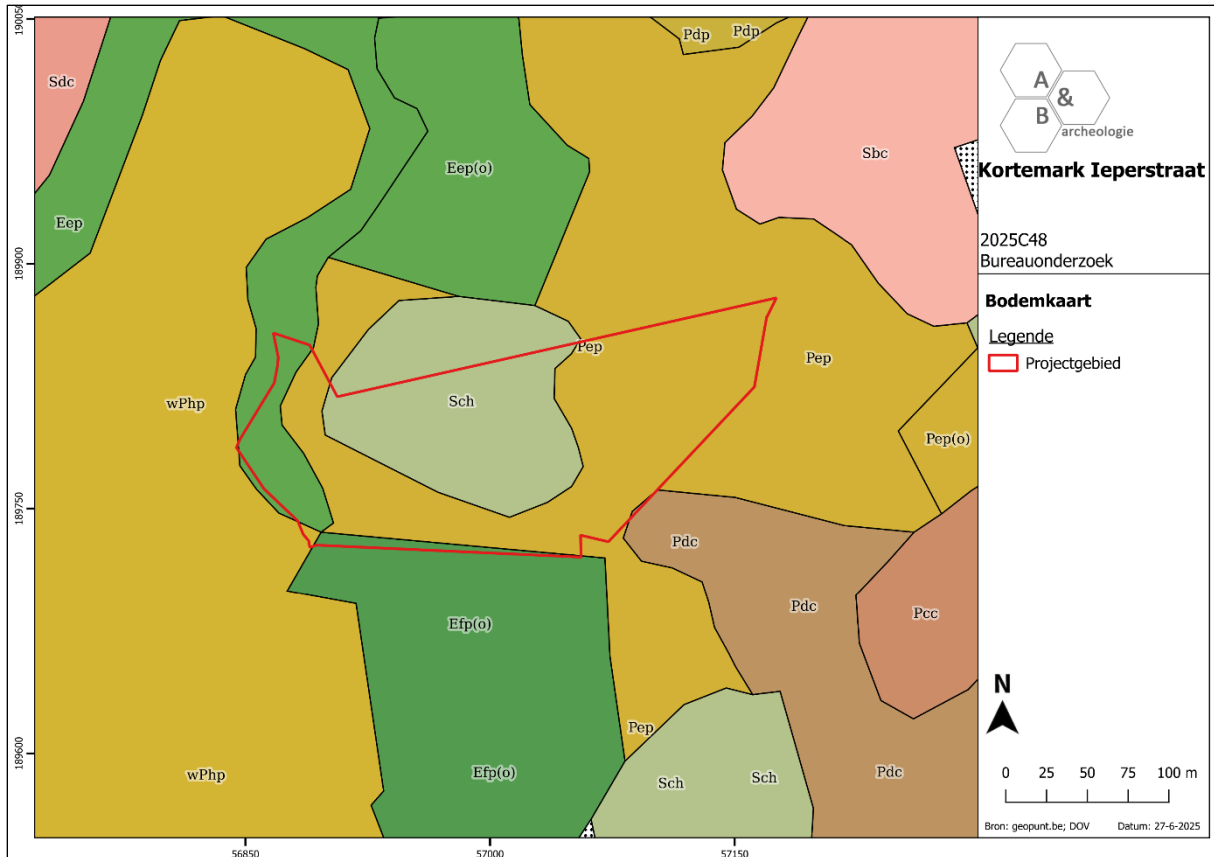
Figuur 9 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).

2.3.3. Bodemkundige situering

Binnen de grenzen van het plangebied worden hoofdzakelijk drie verschillende bodemtypes aangegeven.

- Pep: het grootste deel van het plangebied wordt ingekleurd als natte lichte zandleembodem zonder profielontwikkeling. Deze gronden hebben een zeer donkergrijsbruine, hoed humeuze Ap-horizont die ca. 30cm dik is. Hieronder komt veelal een zwak humeuze overgangshorizont voor. Roestverschijnselen beginnen reeds in het benedendeel van de Ap-horizont, tussen ca. 20 en 40cm diepte. De reductiehorizont bevindt zich tussen 80 en 120cm. Soms is sprake van een zandigere ondergrond of komt een klei- of klei-zandsubstraat voor. Pep-bodems zijn veel te nat in de winter en zijn in de zomer vochthoudend en fris.
- Sch: centraal binnen het plangebied komt op de bodemkaart een zone met matig droge lemige zandbodems met verbrokkelde ijzer en/of humus B-horizont voor. Deze gronden vertonen roestverschijnselen vanaf 60 à 90cm en hebben een gunstige waterhuishouding in de winter; in de zomer kunnen ze te droog worden.
- Eep: langs de westelijke grens van het plangebied worden natte kleibodems zonder profielontwikkeling gekarteerd. De kartering valt samen met de aanwezigheid van een beek op deze locatie die ten noorden uitmondt in de Handzamevaart. Eep-bodems hebben een donkergrijsbruine bovengrond die sterk humeus is en veel roest bevat. De blauwgrijze

reductiehorizont komt voor vanaf een diepte van ca. 100cm. Eep-gronden zijn veel te nat en soms tijdelijk overstroomd in de winter; in de zomer zijn ze goed vochthoudend.

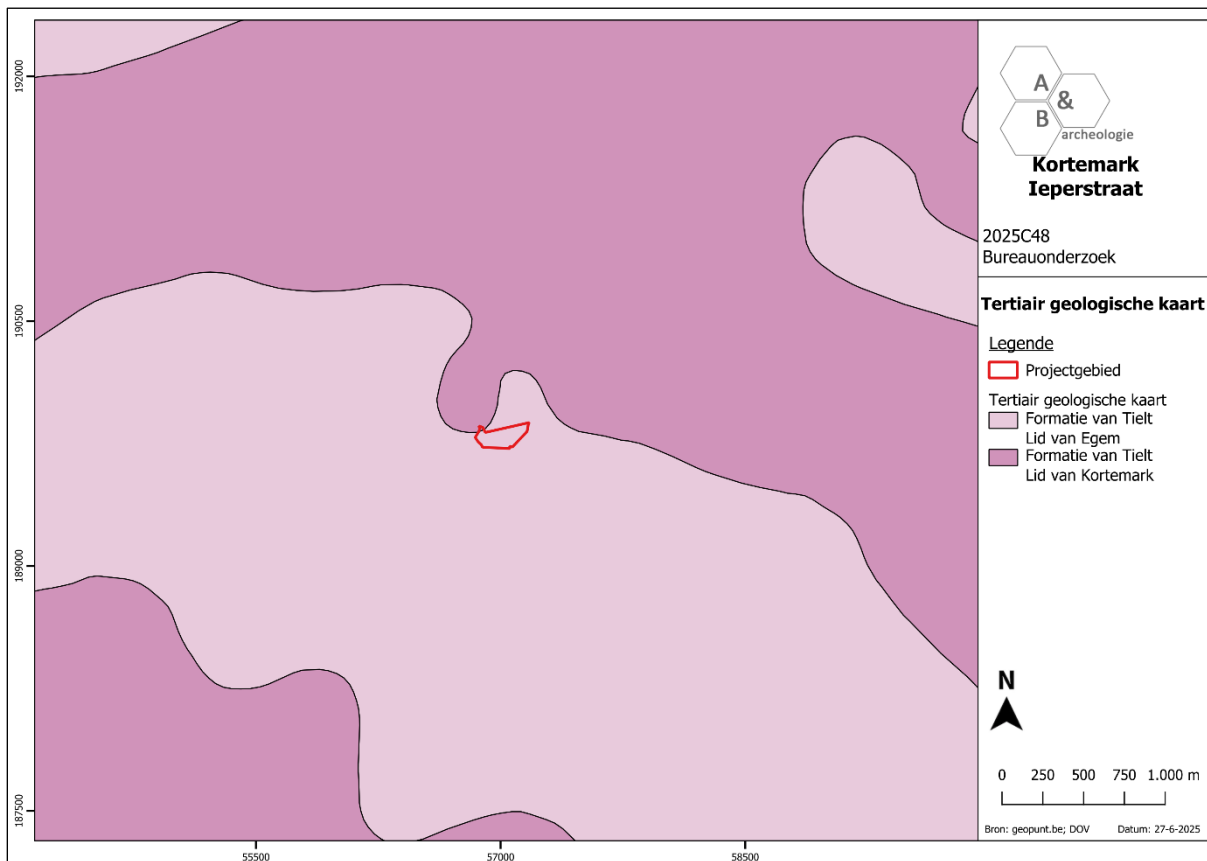
Figuur 10 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).

2.3.4. Geologische situering

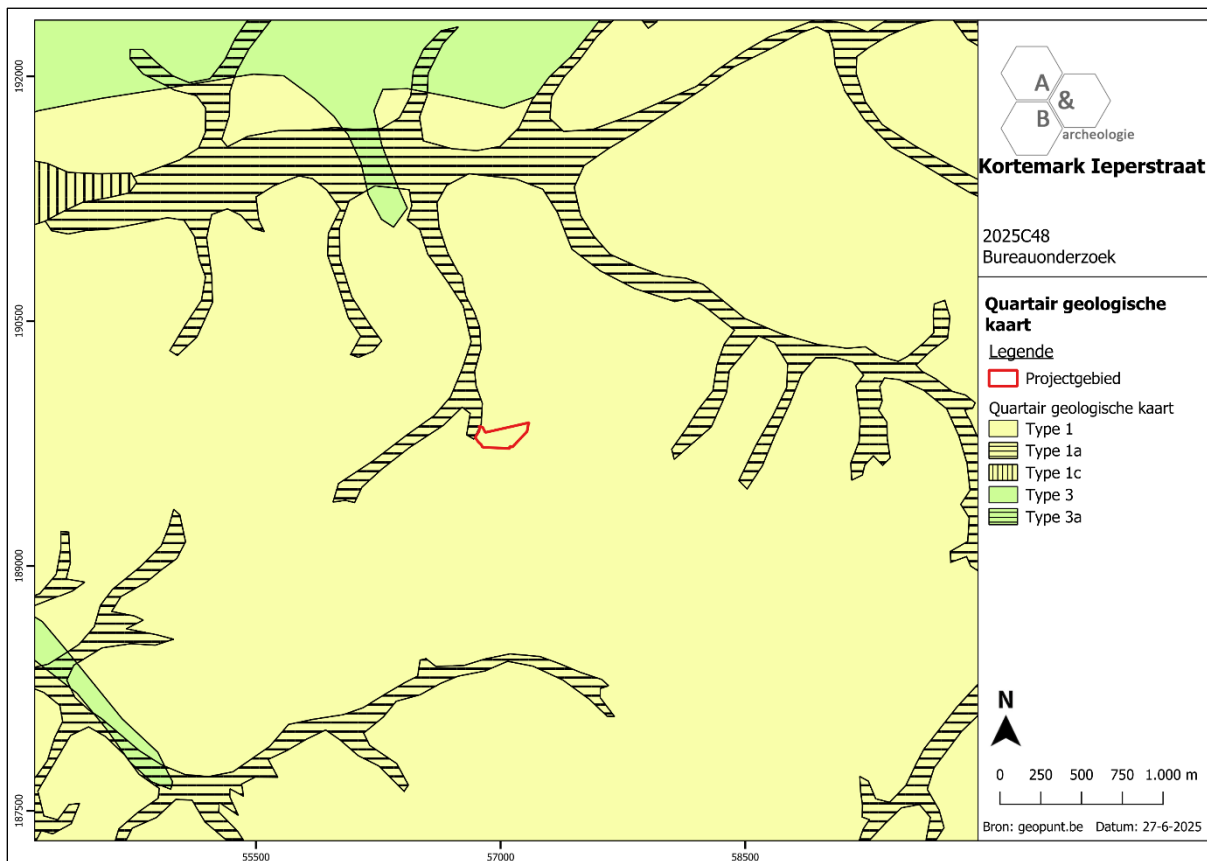
De Tertiaire ondergrond bestaat in het grootste deel van het plangebied uit afzettingen van de Formatie van Tielt, het Lid van Egem. Deze geologische eenheid kenmerkt zich als een grijsgroen zeer fijn zand, dat glauconiet- en gimmerhoudend is en waarbinnen kleilagen en zandsteenbanken voorkomen. In het noordwesten wordt een kleine zone gekarteerd als de Formatie van Tielt, het Lid van Kortemark. Deze eenheid bestaat uit een grijze tot groengrijze klei tot silt waarin dunne zand- en siltbanken aanwezig zijn.

De Quartair geologische kaart geeft aan dat de ondergrond van het plangebied bestaat uit het type 1 omschreven als volgt: geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen boven op de Pleistocene sequentie. De Pleistocene sequentie bestaat uit eolische afzettingen van zand tot silt van het Weichseliaan (laat-Pleistoceen), of mogelijk Vroeg-Holoceen (code *ELPw*), en/of uit hellingsafzettingen van het Quartair (**HQ**).

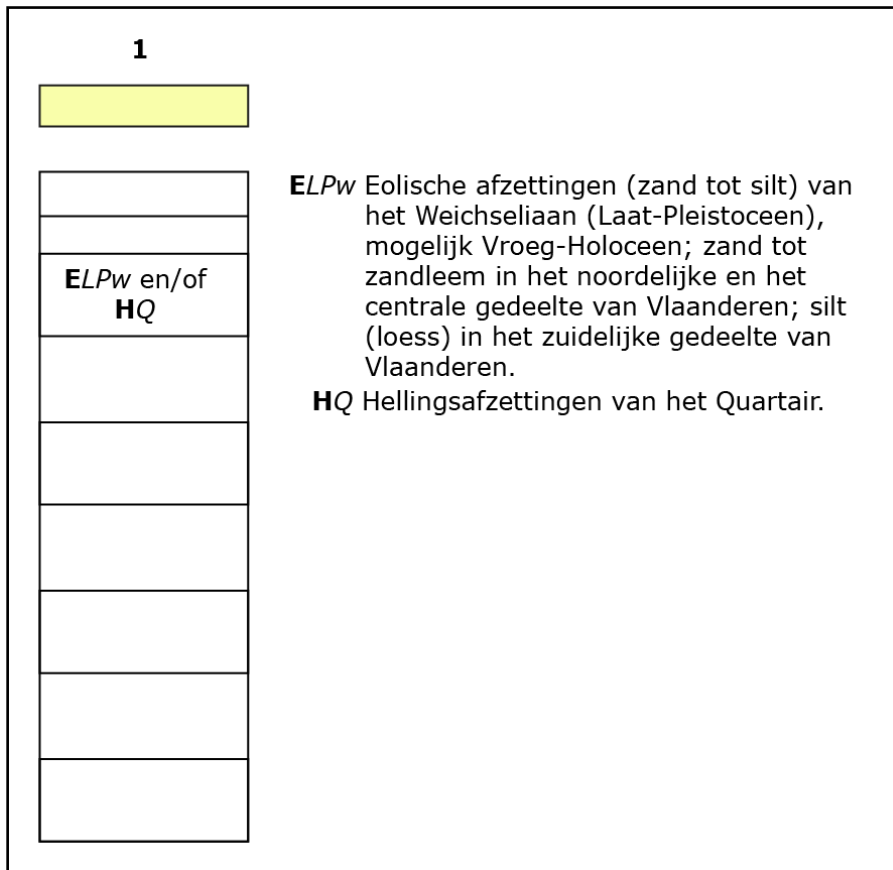
De geomorfologische kaart voor deze streek is niet voorhanden en kan dus niet worden afgebeeld.

Figuur 11 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 12 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 13 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart; type 1 (bron: geopunt.be).

2.4. Historische situering

2.4.1. Kortemark⁶

De oudste vermelding van Kortemark als 'Merck' dateert uit 1063. In 1281 is voor het eerst sprake van 'Courtemerck'. Het huidige 'Kortemark' wordt voor het eerst gebruikt in 1903. Markbenamingen zouden wijzen op een Frankische oorsprong en duiden op een grensgebied of woud. Volgens M. Gyseling zou de benaming Kortemark afgeleid zijn van het Oudgermaanse 'Markja', wat begrepen kan worden als nederzetting aan de Markó, mogelijk de oude naam van de Handzamevaart.

Brons- en ijzertijd

Aan de Koutermolenstraat werden bij luchtfotografie in de jaren 1980 enkele circulaire structuren opgemerkt. In 1992 werden deze archeologisch onderzocht. Het ging om minstens twee grote kringgreppels die uit de bronstijd zouden dateren. In de greppels werd materiaal aangetroffen dat zou kunnen wijzen op oudere menselijke aanwezigheid in het midden neolithicum. Ook werd materiaal uit de vroege La Tène-periode teruggevonden, wat zou kunnen wijzen op de aanwezigheid van een nederzetting uit deze periode in de nabije omgeving.

Middeleeuwen

Aan de rand van overstromingsgebieden ontstonden in de vroege middeleeuwen verschillende kleine nederzettingen. De Handzamevaart wordt in deze periode onderhevig aan eb en vloed via het IJzerestuarius. Bij vloed overspoelde het zoute water de moerassige vallei, die hierdoor transformeerde in een slikken- en schorregebied. De hogere gronden rond de vallei bleven gespaard van overstromingen. Hier waren dan ook de landbouwgronden en bewoningskernen te situeren.

'Markhove', gelegen in het noordoosten van Kortemark, wordt als oudste woonkern, die zou stammen uit de vroege middeleeuwen, aanzien. De oudste vermelding van de Heerlijkheid van Markhove dateert echter pas uit 1485.

Van oudsher was de omgeving van Kortemark in het bezit van de graven van Vlaanderen. Deze schonken hun gronden aan hun getrouwen waardoor Kortemark in handen kwam van de heren van Oudenaarde. Volgens de literatuur is de 'Ieperschen Heerweg', waarlangs het plangebied gelegen is, aangelegd in de 9de eeuw n.C. in opdracht van de graaf van Vlaanderen.

Tot aan de Franse Revolutie behoorde Kortemark tot de kasselrij van het Brugse Vrije onder het graafschap Vlaanderen. Kortemark vormde samen met het grootste deel van Handzame het 'Ambacht Kortemark' (vanaf 1281) onder de heerlijkheid van het 'Land van Wijnendale'. Op bestuurlijk vlak bezat het 'Ambacht Kortemark' een eigen baljuw, die ondergeschikt was aan de hoogbaljuw van Wijnendale. Hij werd bijgestaan door een amman en een schepbank. De griffie en het ammanschap waren lenen van Wijnendale.

---

⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2025, *Kortemark*.

Binnen het grondgebied van Kortemark waren daarnaast verschillende heerlijkheden aanwezig waaronder de heerlijkheid Markhove, de heerlijkheid Edewalle, de heerlijkheid Pereboom, de zogenaamde 'Splete in 't Vrije' en het Hof van Zarren.

Bij de stichting van de abdij van Ename (1063) werd de abdij begiftigd met twee vestingen en met land en weiland te Kortemark. In 1085 werd het patronaatschap van de kerk en de parochie van Kortemark en Handzame door bisschop Radbod van Doornik en Noyon opgedragen aan de abdij van Ename. De abdij genoot dus zowel kerkelijke als burgerlijke voogdij.

In 1281 werd Kortemark verkocht aan Gwijde van Dampierre, graaf van Vlaanderen. Kortemark maakte sindsdien als ambacht deel uit van het vorstelijk domein, namelijk van de Heerlijkheid van het Land van Wijnendale. Het kerkelijke gezag bleef bij de abdij van Ename.

In 1294 werd aan de IJzermonding bij Nieuwpoort een sluis gebouwd waardoor veel drassige gronden konden worden ingepolderd.

Na de dood van Gwijde van Dampierre kwam Kortemark in het bezit van Gwijde van Namen. In het begin van de 14de eeuw werden het Land van Wijnendale en het kasteel van Wijnendale bezet door de Fransen. Na een beleg van drie weken werd het vrijgevochten in 1302. De heren van Namen werden als bezitters van Wijnendale in de 15de eeuw opgevolgd door de heren van het Bourgondische huis. Door het huwelijk van Maria van Bourgondië met hertog Adolf IV van Kleef-Mark werden het kasteel en de domeinen afgestaan aan de hertogen van Kleef.

In 1436 brak een opstand uit tegen Filips III van Bourgondië waarbij de krijgslieden van Wijnendale zich verenigden met de opstandelingen te Brugge. Ze verloren echter de strijd en moesten in 1438 vergiffenis vragen aan het bestuur van het Land van Wijnendale.

Nieuwe – nieuwste tijd

De parochie Kortemark werd in 1559 onder het bisdom Brugge geplaatst.

In de tweede helft van de 16de eeuw zorgden de godsdiensttroebelen voor veel schade te Kortemark. De Sint-Bartholomeuskerk werd zo tweemaal geplunderd en deels verwoest. In 1566 werd de kerk heropgebouwd en in 1571 werden vijf altaren gewijd. Rond 1580 werd ze echter opnieuw verwoest door de Geuzen. Rond 1610 werd gestart met de heropbouw van de kerk. Hierbij werden gele platte bakstenen uit de IJzerstreek gebruikt. De oude vieringtoren, die mogelijk uit de 15de eeuw stamt, bleef bewaard. Door financiële problemen werd de constructie vertraagd, zodat de kerk pas rond 1650 volledig af was.

Na de dood van de laatste telg in het geslacht van Kleef, Jan-Willem van Gullik, brak de Gullikse Successieoorlog uit. Bij akte van 27 juni 1625 werd de Heerlijkheid van Wijnendale geschonken aan Wolfgang Willem, hertog van Neuberg, paltsgraaf van de Rijn, hertog van Beieren en prins van Neuberg.

In 1621 herbegon de oorlog tussen Spanje en Holland na de dood van aartshertog Albrecht. Frankrijk steunde aanvankelijk de Hollanders en bezette de Spaanse Nederlanden. In de jaren 1640 werden veel mannen uit het Ambacht Kortemark opgevorderd om verdedigingswerken aan te leggen. In 1647 brak daarbovenop nog een pestepidemie uit. In 1667 viel Frankrijk opnieuw de Spaanse Nederlanden

binnen en in 1670 ontsnapten Wijnendale en het Ambacht Kortemark ternauwernood aan de Franse annexatie daar de paltsgraaf een verbond aanging met Lodewijk XIV tegen de Staten van Nederland. In 1674-1678 kwam Wijnendale opnieuw in Frans bezit. Door de Vrede van Nijmegen (17 september 1678) werd de kasselrij Ieper Frans bezit (tot 1713). De grens van het Franse bezit liep voortaan van Nieuwpoort langs de IJzer tot Diksmuide, vervolgens dwars door het 'Vrijbos' (Houthulst) en langs de grens met Zarren, Handzame en Kortemark met Hooglede en Staden. Lodewijk XIC liet op aandringen van Vauban een fortlijn aanleggen om zijn grenzen te beschermen. Het Land van Wijnendale en vooral de Krekevallei leefden nu onder Franse dreiging waardoor er voortdurend een Spaanse bezetting aanwezig was. In 1694 drongen de Nederlanders onder bevel van Willem III door tot het Frans gebied van Hooglede en Roeselare. Op 17 juli 1695 kwam als reactie hierop een Franse aanval op Roeselare tot stand waarbij de Fransen tien dagen later doorstootten tot Wijnendale en het Ambacht Kortemark. Bij de Vrede van Rijswijk uit 1697 moest Frankrijk de sinds 1678 veroverde gebieden terug afstaan. Door de opeenvolgende conflicten en de verschillende graancrises in de 17de eeuw heerste ellende bij de bevolking. In 1713 maakte de Vrede van Utrecht een einde aan de oorlogen die de hele 17de eeuw bepaalden. De Zuidelijke Nederlanden werden nu bezit van Karel VI van Oostenrijk. De kasselrij Ieper ging opnieuw bij de Nederlanden horen, waardoor Kortemark niet langer een grensgebied met Frankrijk vormde.

Door het verdrag van Lunéville van 9 februari 1801 aanvaardden de paltsgraven de onteigening van het Ambacht Kortemark en de goederen van het Land van Wijnendale tegen uitwisseling van gewijkwaardige gronden gelegen aan de Rijn. Vanaf dat ogenblik konden de bewoners van de gronden, gebouwen, molens enz. eigenaar worden en voor eigen rekening werken.

Op 29 november 1801 werden nieuwe bisdommen ingericht. Het bisdom Brugge, waartoe Kortemark eerder behoorde, werd hierbij afgeschaft. De parochie Kortemark werd vervolgens ondergebracht onder het bisdom Gent. In 1834 ging Kortemark opnieuw bij het bisdom Brugge behoren.

In 1814 telde Kortemark volgens een volkstelling 3.456 inwoners. In 1818 was nog slechts 7% van het grondgebied bebost. De nijverheid in Kortemark bestond in deze periode hoofdzakelijk uit zes brouwerijen, twee kleine lijnwaadfabriekjes, twee kleine steenbakkerijen, een leerlooierij, negen windmolens en drie rosmolens. In de eerste helft van de 19de eeuw was de bloeiende lijnwaadnijverheid voornamelijk gebaseerd op de thuisweverij. De meeste landbouwers hadden thuis een weefgetouw als bijverdienste voor in de kalmere wintermaanden. In de lijnwaadfabriekjes of werkhuizen werden de afgewerkte stoffen van de thuiswevers ingezameld.

In de jaren 1820 waren te Kortemark drie private scholen voor rijke kinderen aanwezig. In 1824 richtte pastoor Mulle een armenschool op aan de Handzamestraat. In 1838 werd hieraan een pensioonaat voor kinderen van meer gegoede komaf toegevoegd. In 1833 werd in een oude hoeve een tehuis voor bejaarden, wezen en verlaten kinderen gesticht.

Rond 1840 telde Kortemark ca. 4.380 inwoners. De landbouw en economiecrisis van de jaren 1840 bracht in Vlaanderen echter een algemene verarming van de plattelandsbevolking met zich mee. Deze jaren werden gekenmerkt door de aardappelziekte en in 1846 mislukte ook de graanoogst. Vanaf dat jaar werd de thuisweverij verdrongen door een groeiend succes van de weverijen in de Leiestreek. In 1847 brak een tyfusedemie uit. Vanaf de jaren 1840 emigreerde een aantal inwoners naar de VS en

Canada en vanaf de tweede helft van de 19de eeuw kwam seizoensarbeid naar Poperinge, Wallonië en Frankrijk op.

In 1848-1849 werd de Sint-Bartholomeuskerk iets westelijker heropgebouwd naar het ontwerp van bouwmeester en provinciearchitect Pierre Buyck.

In 1858 werd te Kortemark een station geopend op de spoorlijn tussen Lichtervelde en Veurne. Dit betekende een economische omwenteling voor de arme gemeente. Er werden grotere woningen gebouwd, waardoor de steenbakkerijen te Kortemark zich verveelvoudigden. In de tweede helft van de 19de eeuw werden de bestaande wegen rechtgetrokken en gekasseid. In 1873 werd ook de lijn Oostende-Torhout-Ieper geopend waardoor Kortemark een belangrijk spoorwegknooppunt werd. Door de verbeterde spoor- en weginfrastructuur komt de industrialisatie op gang.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd Kortemark ingenomen door Duitse soldaten. In 1917 werden de inwoners uit hun huizen en uit de gemeente verdreven. De velden werden omgewoeld tot gevechts- en verdedigingslinies. Zo liep de Flandern I-Stellung van de Handzamevaart over Hooglede en Sleihagen (Staden) naar Sint-Pieter op Ledegem. De Flandern-II-Stellung liep als hoofdweerstandslijn van Zarren over Westrozebeke (Staden) naar Passendale. In het verlengde van de Flandern-I-Stellung en ten noorden van de Handzamevaart die uit haar oevers was getreden liep een verdedigingslinie 'Hindenburglijn' langs de Bombeek tussen Handzame en Werken. Aanvankelijk werden de Duitse gesneuvelden rond de kerk begraven, maar later werden aan de Handzamestraat en in de buurt van de oude Markhoveweg Duitse begraafplaatsen opgericht. In 1917 werd de toren van de Sint-Bartholomeuskerk tot ontploffing gebracht waardoor ook de rest van de kerk gedeeltelijk vernield werd. In augustus 1917 vond het Engels zomeroffensief plaats waarbij obussen op Zarren en later op Handzame werden afgevuurd. Ook Kortemark deelde in de schade. Op 12 augustus werd het station beschoten en in de nacht van 15 augustus werd de kerk gebombardeerd. Op 14 oktober 1918 werd een geallieerde aanval ingezet op de Flandern-I-Stellung waarbij Handzame, Kortemark en Roeselare bevrijd werden.

Na de Eerste Wereldoorlog werden verwoeste huizen en hoeves hersteld en heropgebouwd. De Sint-Bartholomeuskerk werd in 1923-1925 iets ten noorden heropgebouwd naar het ontwerp van bouwmeester Thierry Nolf. De neogotische hallenkerk met een hoge toren vertoonde geen enkele gelijkenis met haar vooroorlogse voorganger.

Ook tijdens de Tweede Wereldoorlog werd Kortemark ingenomen door Duitse soldaten die er ingekwartierd waren. Op de Gitsberg te Hooglede werd een lanceerbasis voor vliegtuigen met de V1 aan boord gebouwd met behulp van politieke gevangenen, maar dit project wordt nooit voltooid. Toch viel op 20 juli 1944 een V1-bom op een hoeve in de Hoogledestraat en op 25 juli in de Amersveldestraat. Vanaf 7 augustus werden Russische krijgsgevangenen en politieke gevangenen overgebracht naar het Britse Kanaaleiland Alderney. Ze werden ondergebracht in de school van Markhove van waaruit ze werden ingezet bij de bouw van V1-basissen in de wijde omgeving. Op 1 september 1944 ontsnapten 42 gevangenen uit het kamp. 7 gevangenen liggen begraven op de gemeentelijke begraafplaats. Op 20 juli werd het station van Kortemark hevig gebombardeerd. Op 7 september 1944 werden de Duitsers verdreven en werd Kortemark zonder strijd bevrijd door Canadese, Poolse en Engelse soldaten.

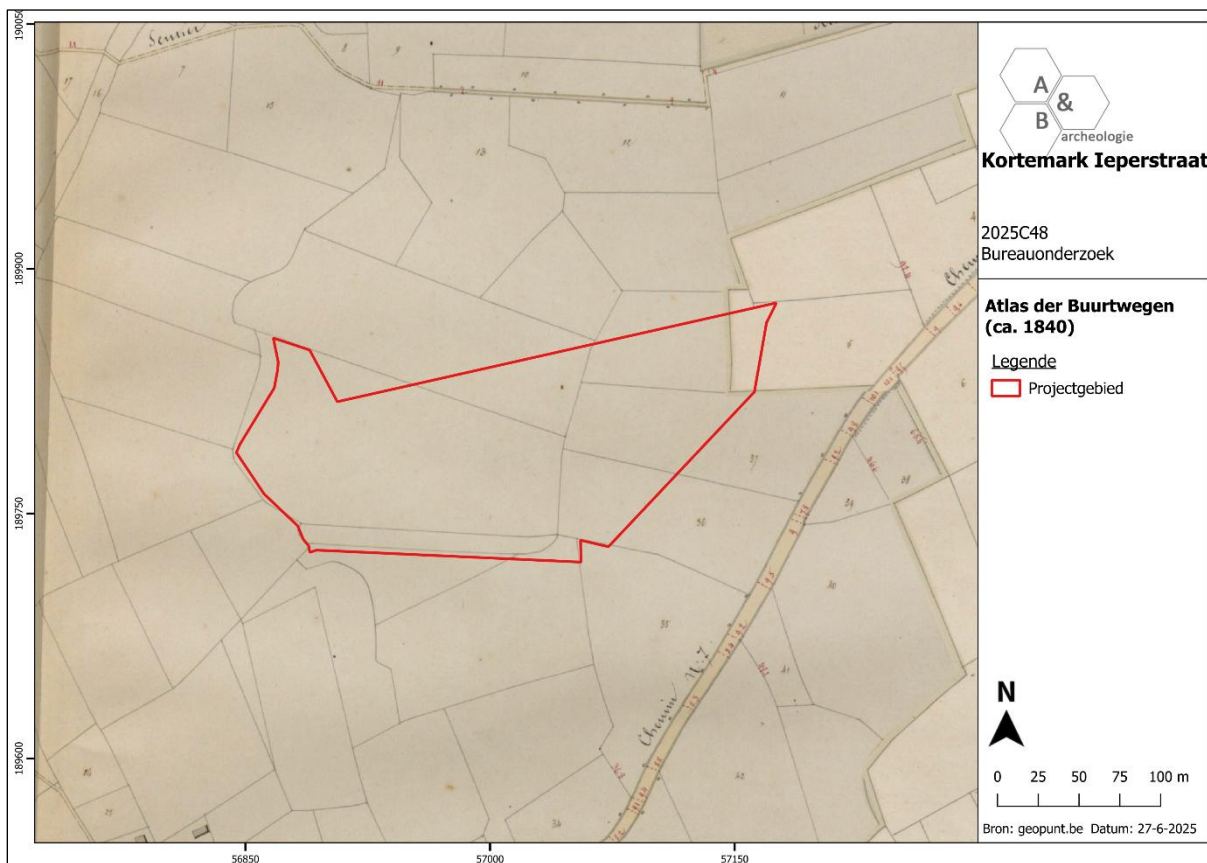
2.4.2. Plangebied

Bovenstaand overzicht van de geschiedenis van Kortemark geeft geen concrete informatie over het plangebied zelf. Hiervoor kunnen cartografische bronnen vanaf de tweede helft van de 18de eeuw en luchtfoto's vanaf de 20ste eeuw.

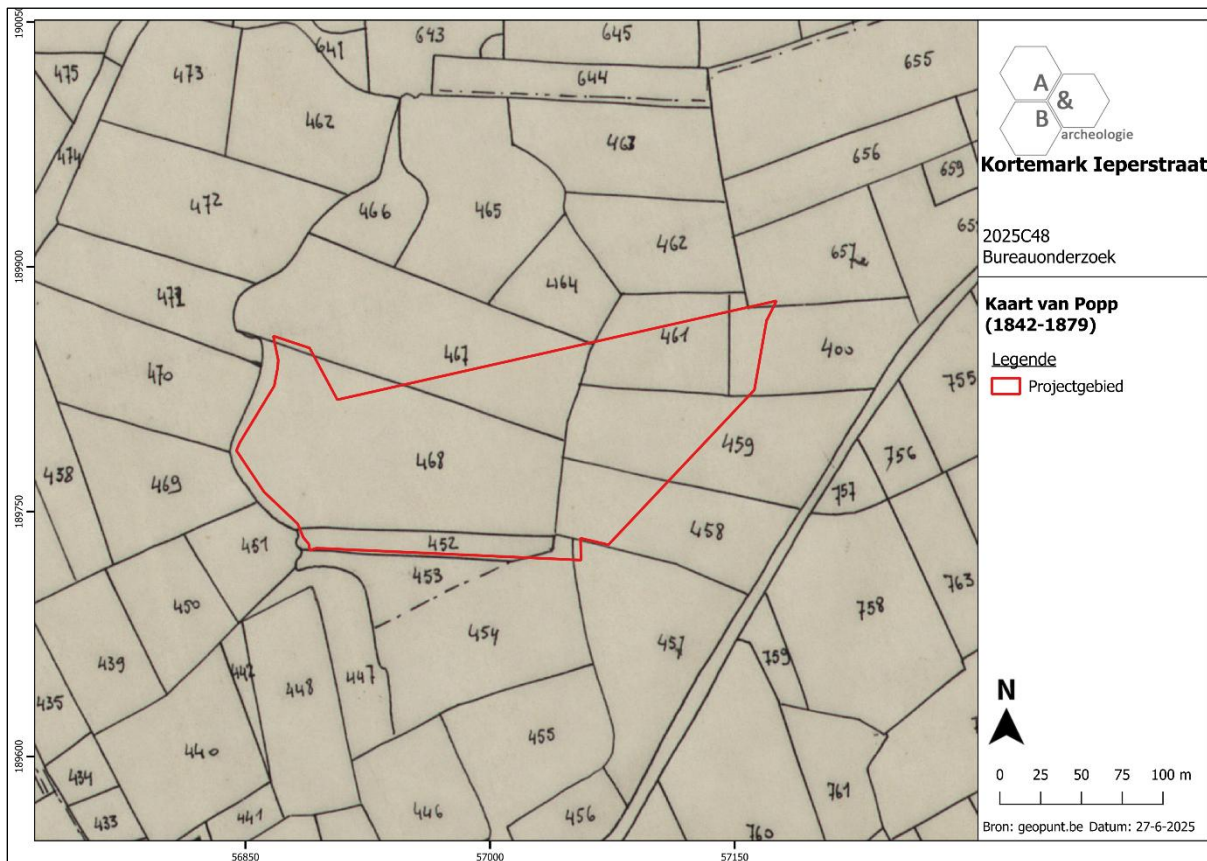
De oudste betrouwbare en raadpleegbare kaart waarop het plangebied wordt weergegeven, betreft de Ferrariskaart uit ca. 1777. Op deze kaart wordt het plangebied gesitueerd in een zeer landelijke omgeving tussen de kleine woonkernen van 'Cortemarq' in het noorden en 'De Geete' in het zuidwesten. Ten zuidoosten is een bos 'De Leen Bosschen' gesitueerd. Het plangebied is in deze periode onbebouwd en in gebruik als landbouwgrond, opgedeeld in verschillende percelen. Centraal wordt het terrein doorsneden door een noord-zuid georiënteerde weg; wellicht is dit de voorloper van de Ieperstraat en dient de projectie van het plangebied op de Ferrariskaart iets naar het westen op te schuiven. In de omgeving zijn verschillende hoeves en sites met walgracht aangegeven. Op de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) wordt de Ieperstraat min of meer ter hoogte van haar huidige verloop gesitueerd. Het plangebied blijft in deze periode in gebruik als landbouwgrond en is onbebouwd. Op de topografische kaart van 1861 wordt een oost-west georiënteerd pad aangegeven doorheen het centrale deel van het plangebied, dat verder onbebouwd blijft. De topografische kaarten van 1883 en 1911 geven een gelijkaardige situatie weer en ook de trench map uit 1917 toont deze situatie. Binnen en in de directe omgeving van het plangebied komen op deze kaart geen structuren uit de Eerste Wereldoorlog voor. Ook de luchtfoto van 22 augustus 1918 geeft geen structuren of schade gerelateerd aan de Eerste Wereldoorlog weer op het terrein. De orthofoto van 1971 toont aan dat het terrein nog steeds in gebruik is als landbouwgrond. De huidige groeve bevindt zich nog op enige afstand ten noorden van het plangebied. Deze breidt zich de komende decennia uit richting het plangebied. Daarnaast raakt ook de omgeving rond het plangebied, voornamelijk de zone ten oosten, sterker bebouwd. Tegen 2015 heeft de groeve haar huidige extensie bereikt. Het plangebied bleef doorheen de eeuwen echter onbebouwd.

Figuur 14 Uitsnede uit de Ferrariskaart (bron: geopunt.be).

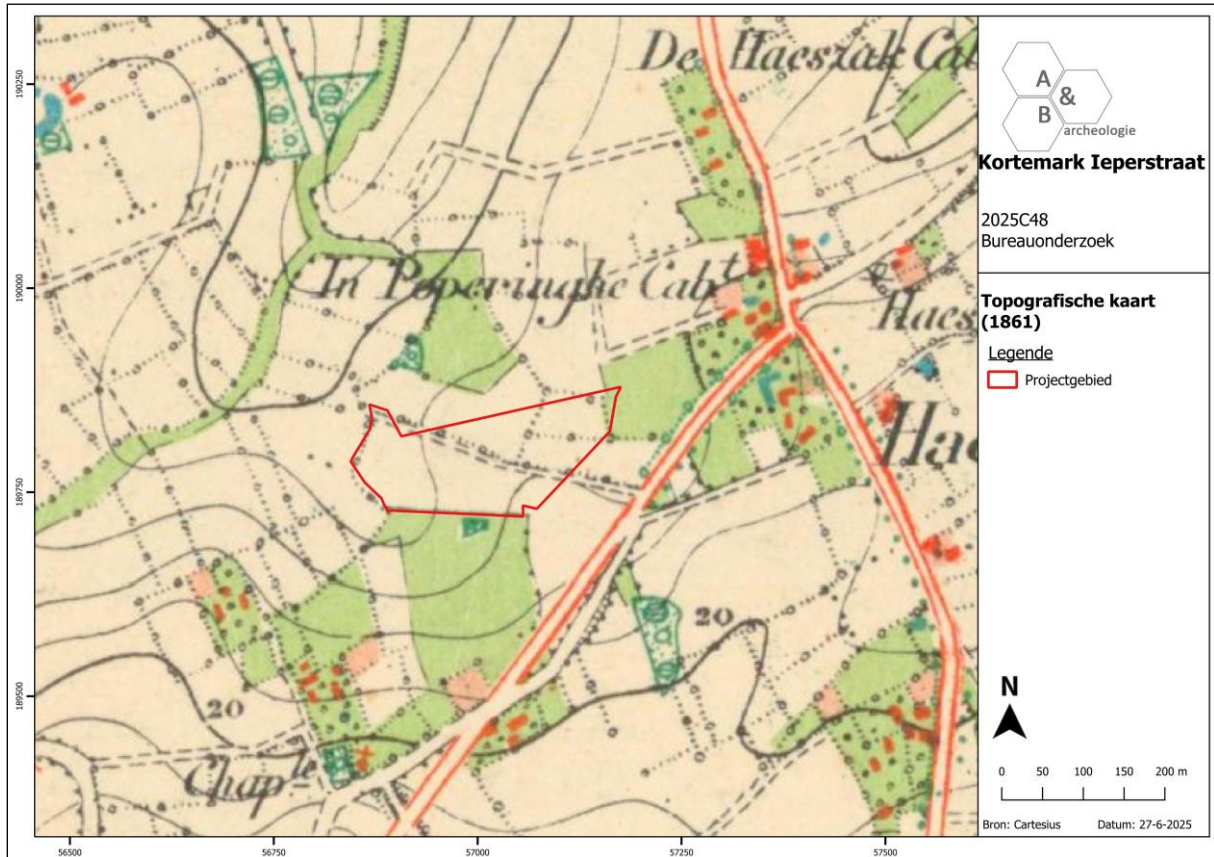
Figuur 15 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).

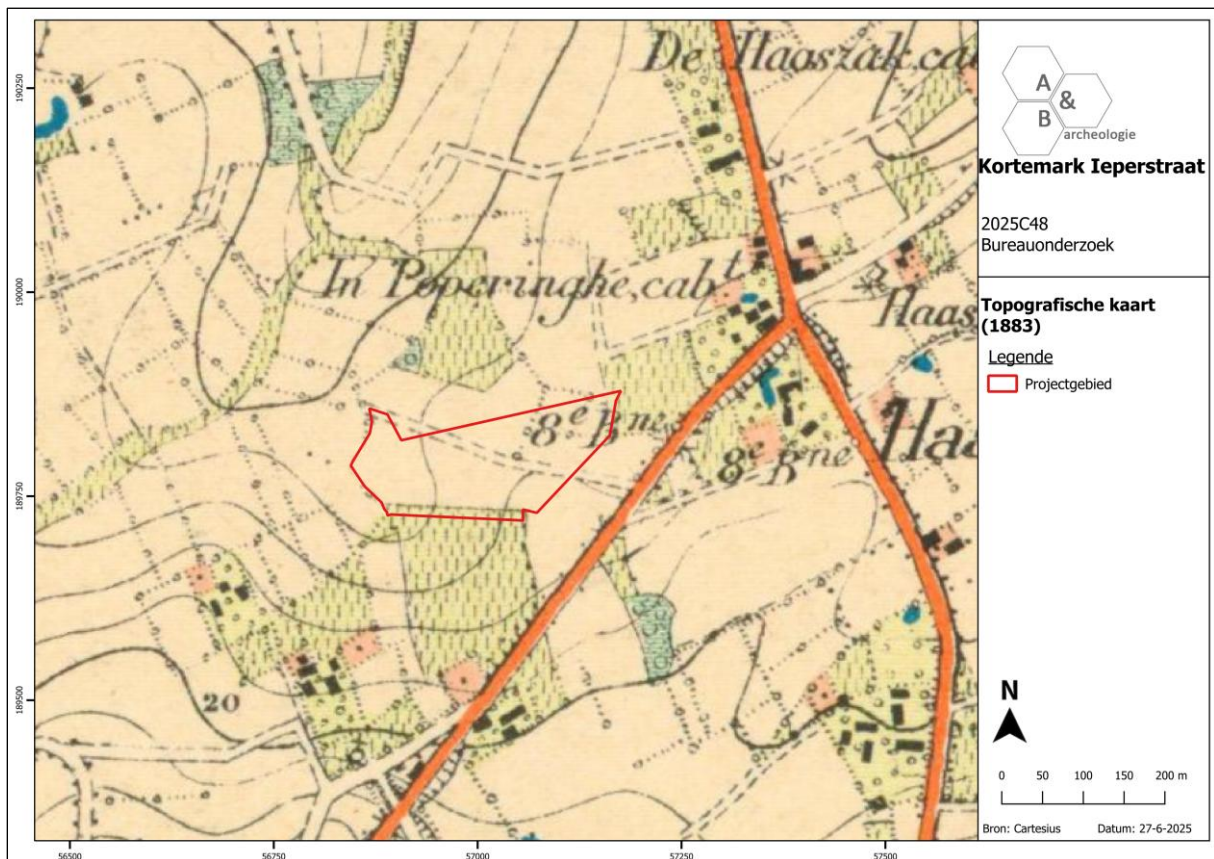
Figuur 16 Uitsnede uit de kaart van Popp (bron: geopunt.be).

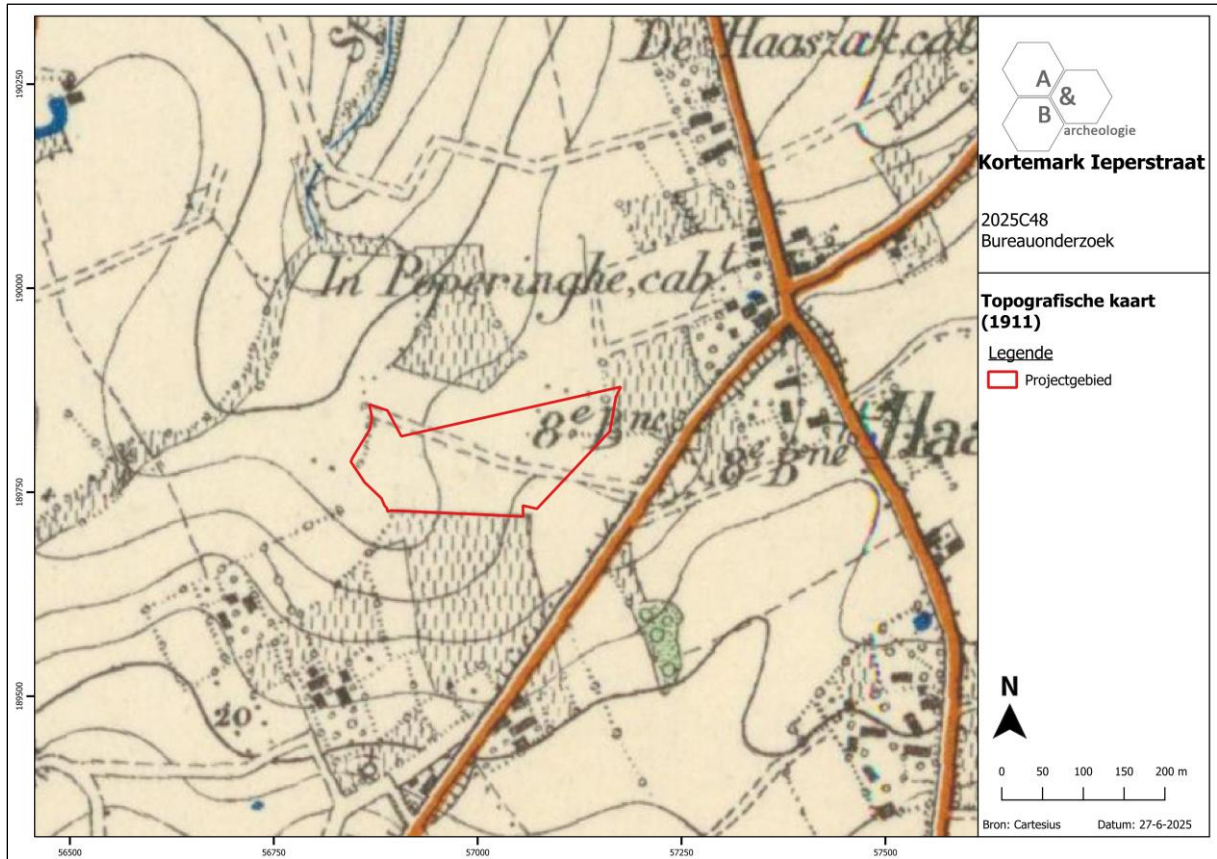
Figuur 17 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).

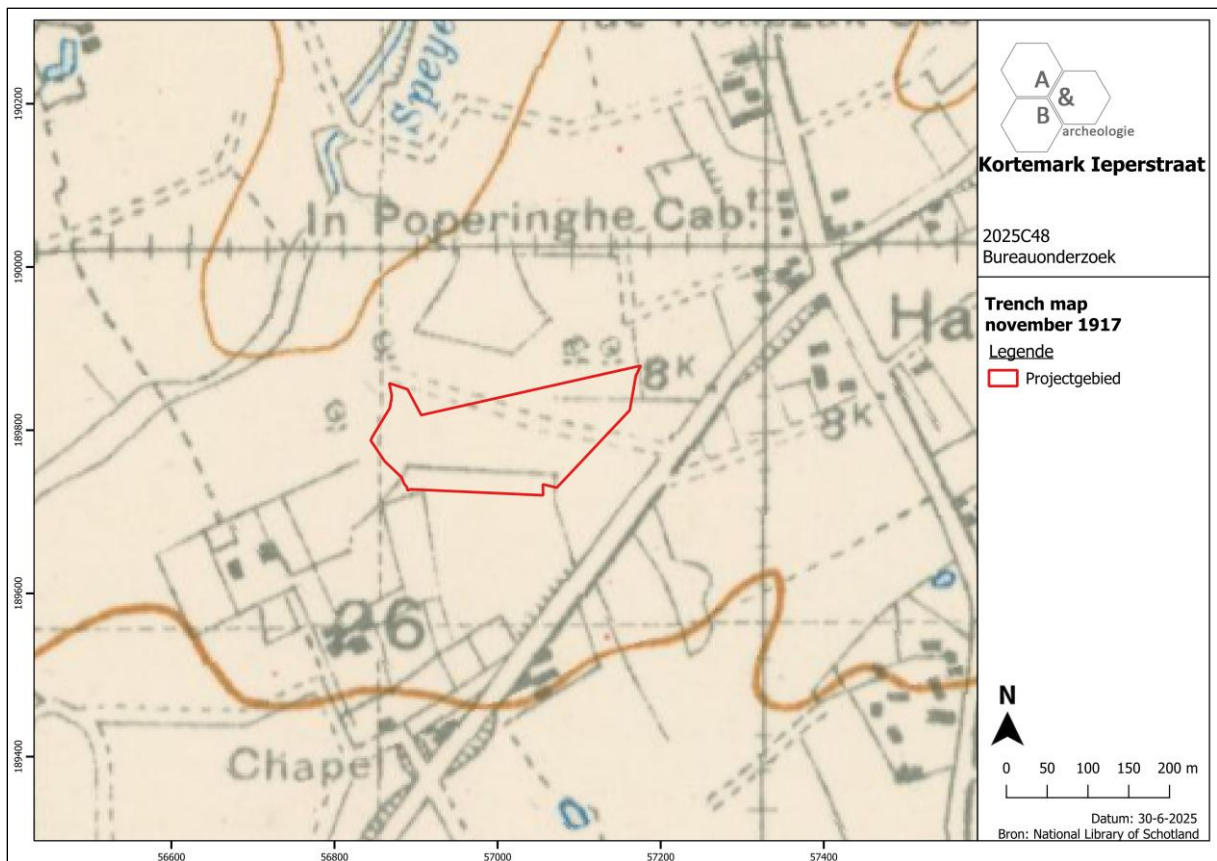
Figuur 18 Uitsnede uit de topografische kaart van 1861 (bron: Cartesius).

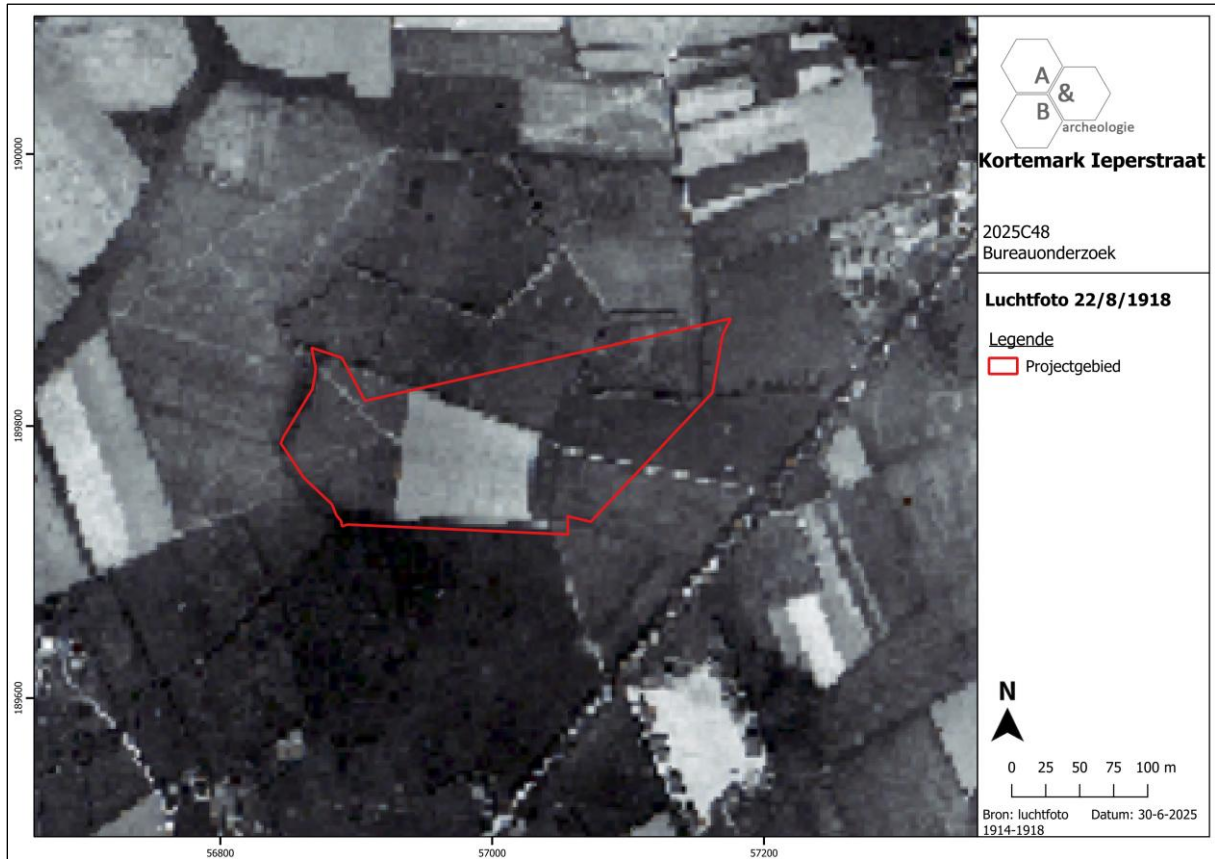
Figuur 19 Uitsnede uit de topografische kaart van 1883 (bron: Cartesius).

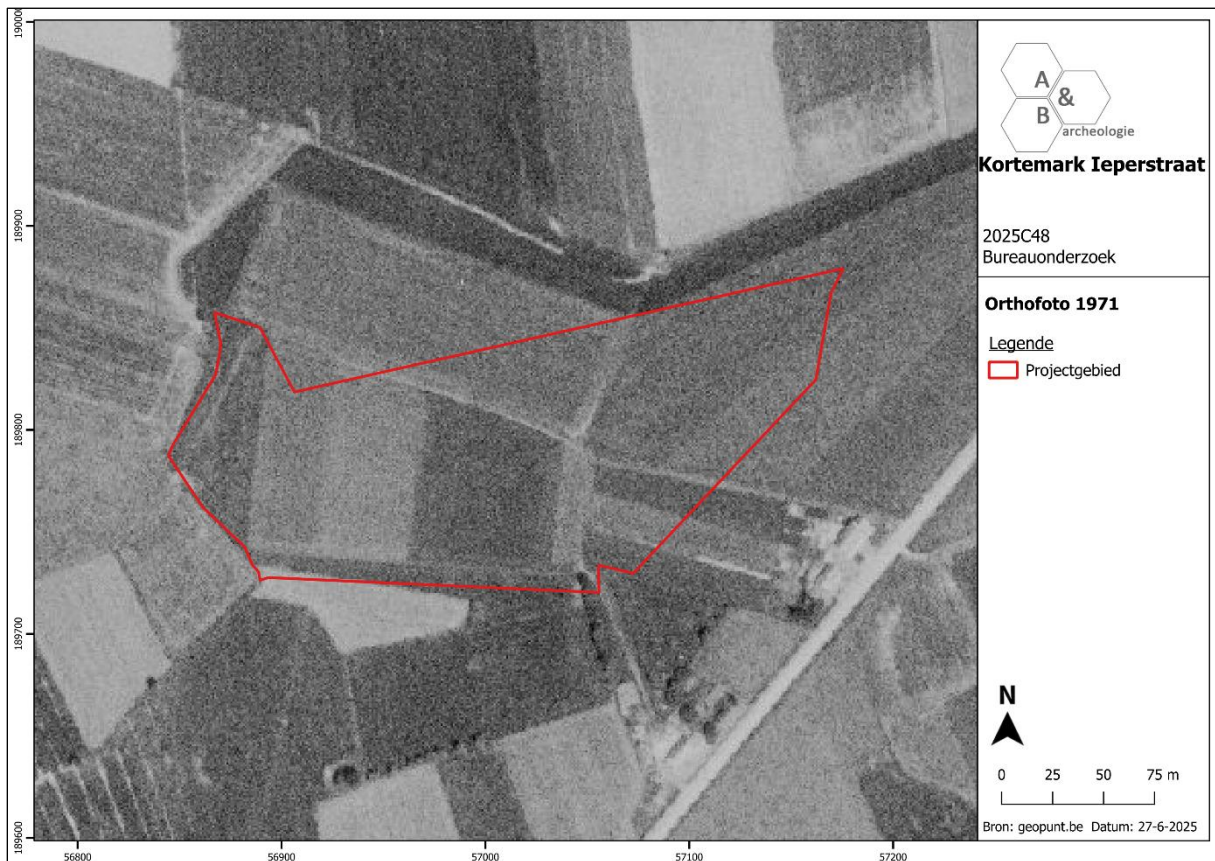
Figuur 20 Uitsnede uit de topografische kaart van 1911 (bron: Cartesius).

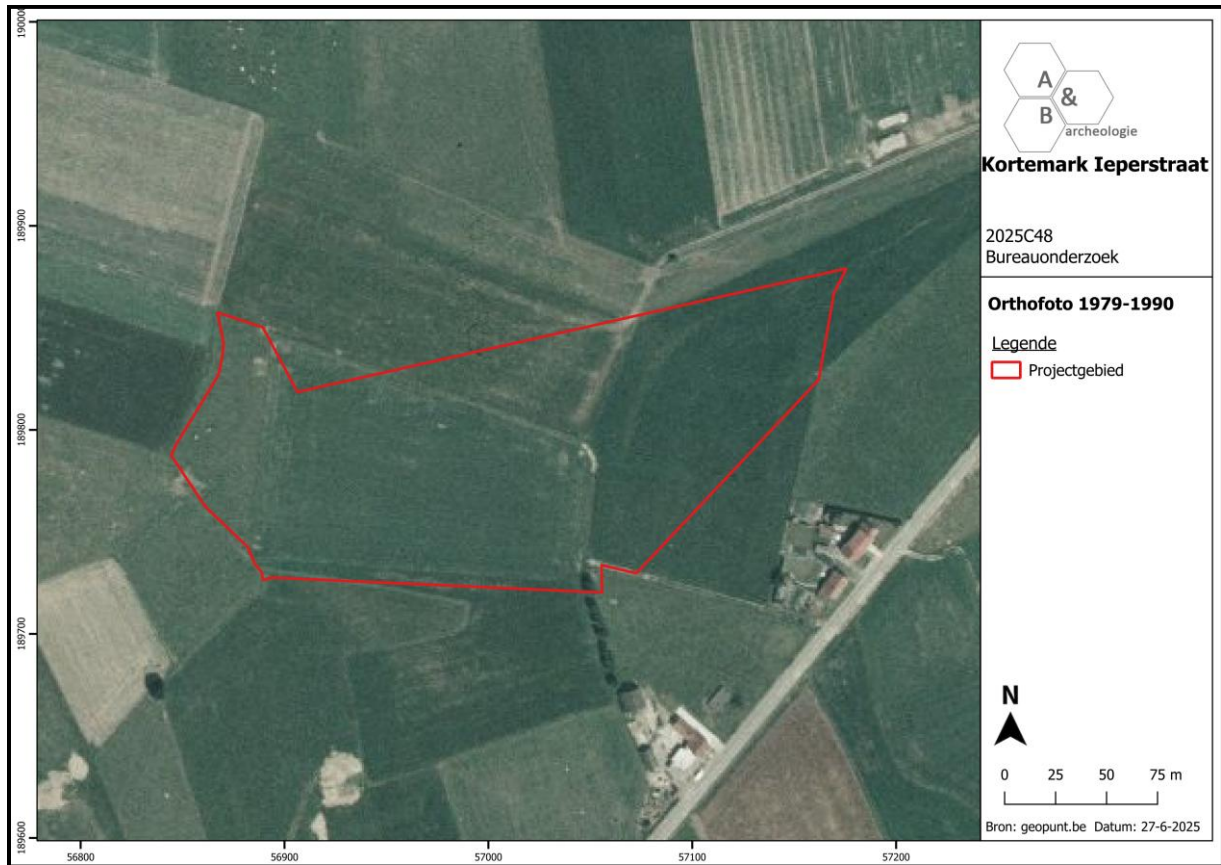
Figuur 21 Uitsnede uit de trench map van november 1917 (bron: National Library of Schotland 2025).

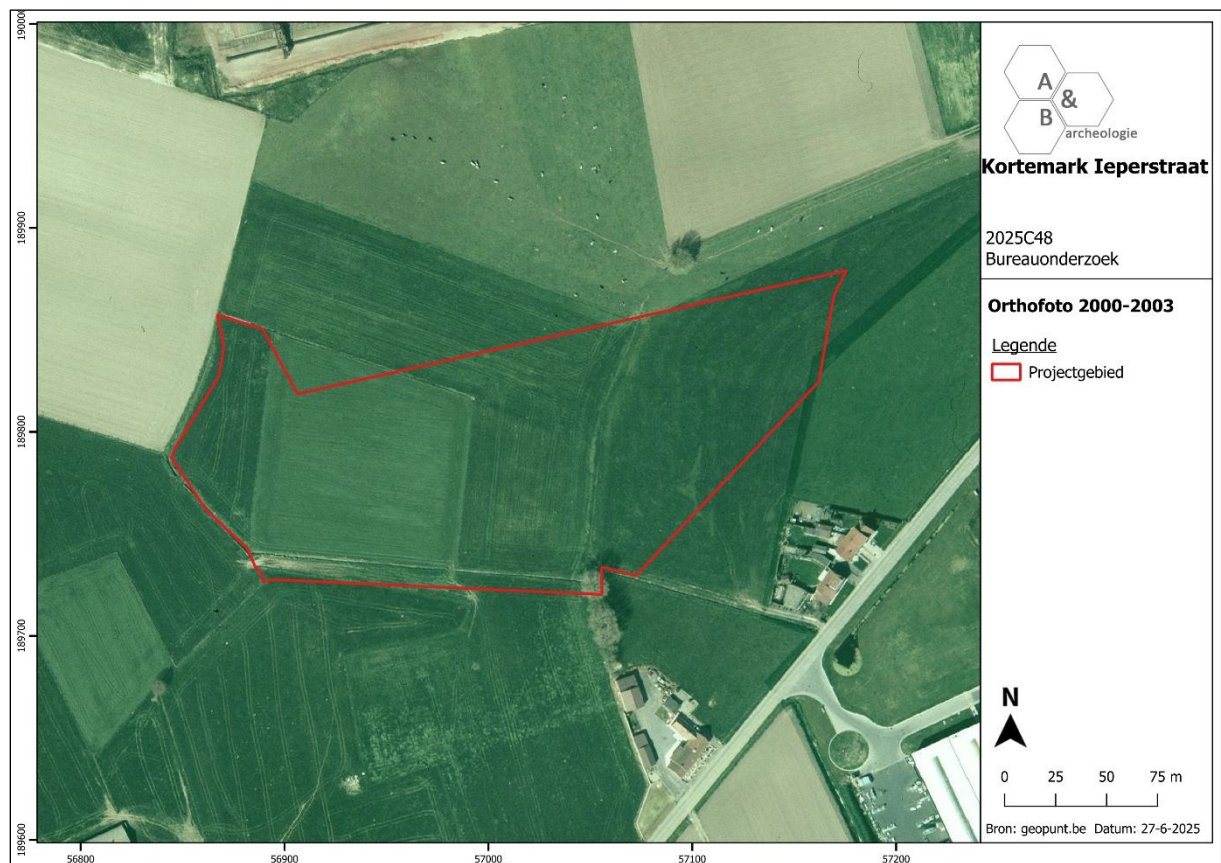
Figuur 22 Uitsnede uit de luchtfoto van 22 augustus 1918 (bron: luchtfoto 1914-1918).

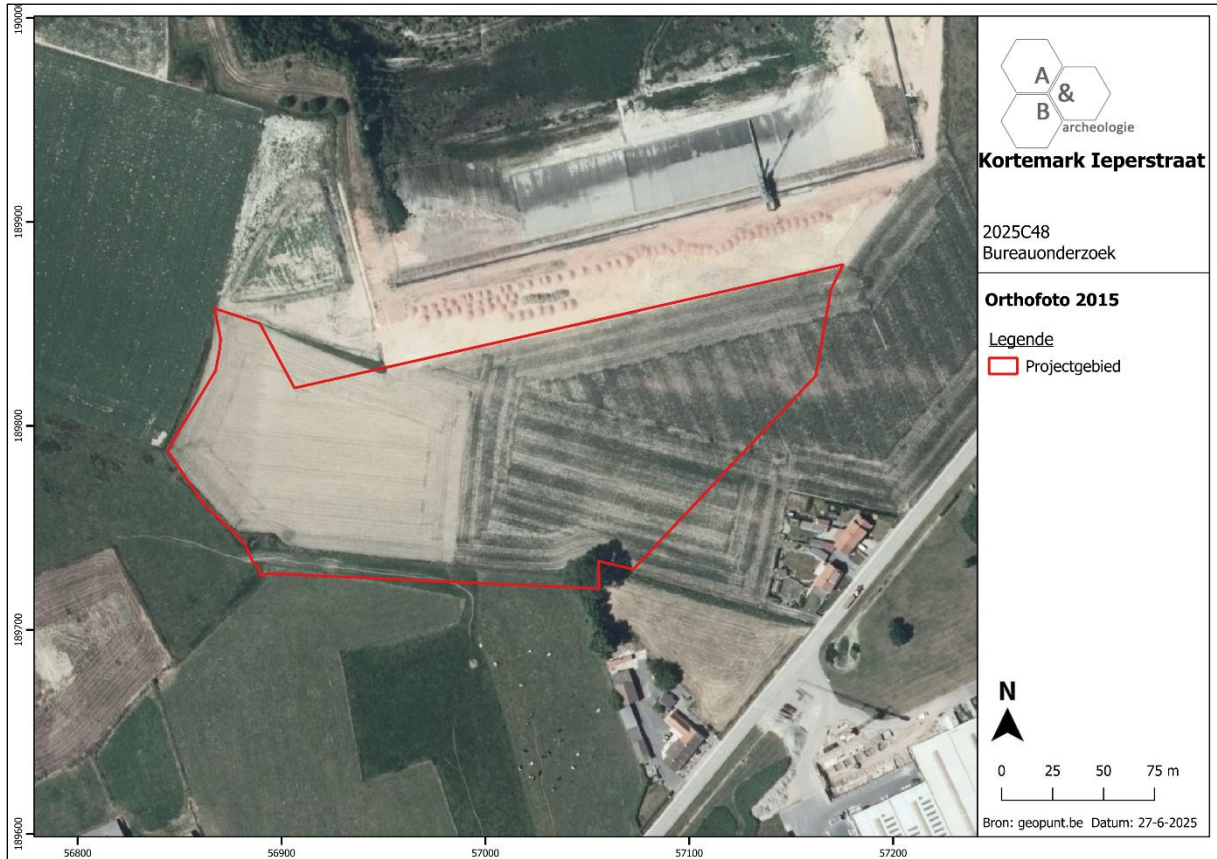
Figuur 23 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).

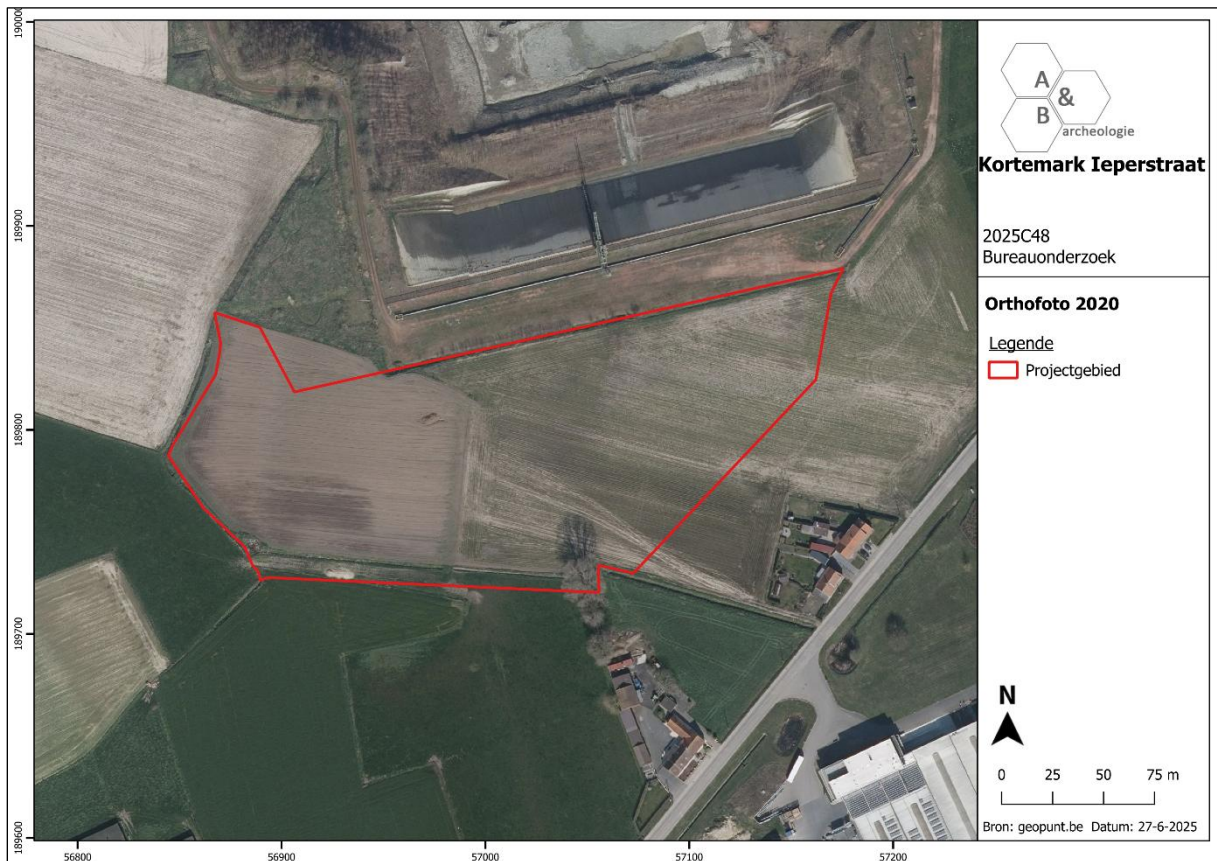
Figuur 24 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).

Figuur 25 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).

Figuur 26 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2015 (bron: geopunt.be).

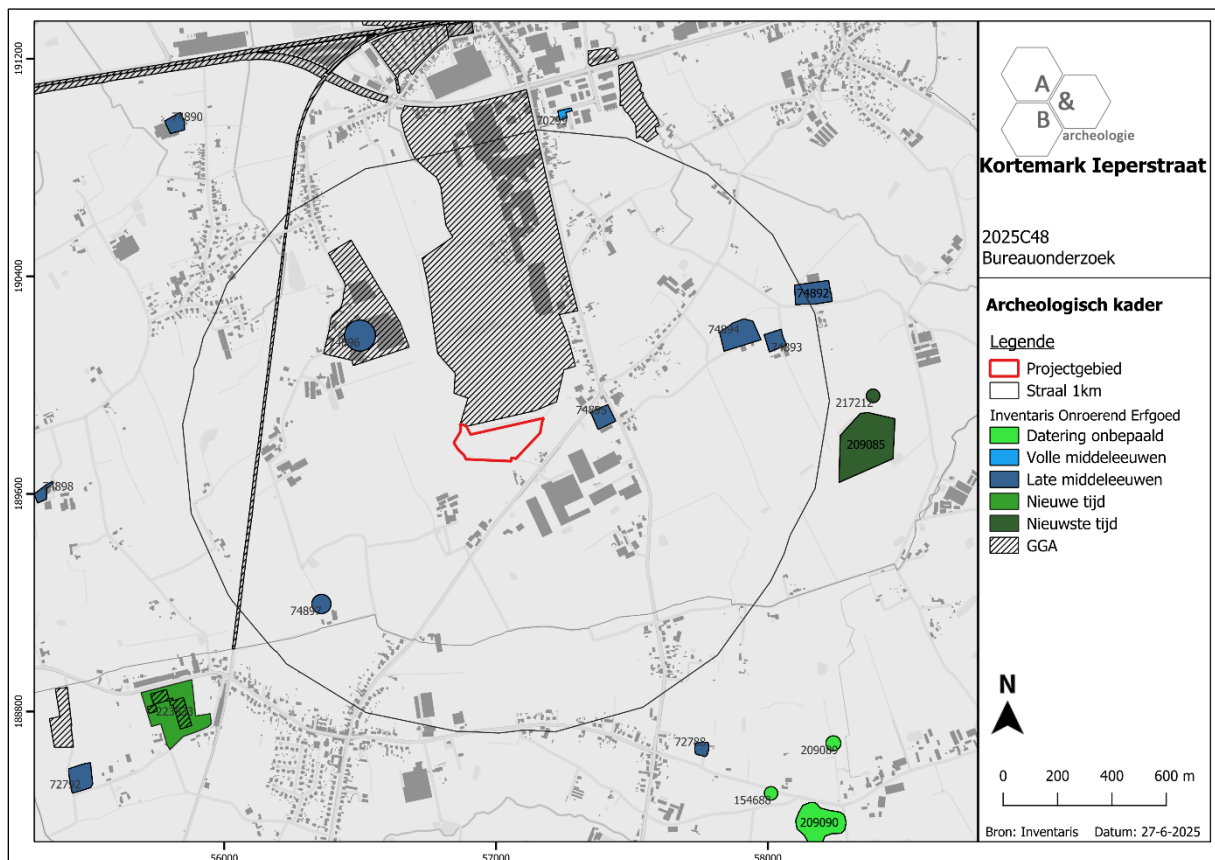

Figuur 27 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2020 (bron: geopunt.be).

2.5. Archeologische situering

Binnen een straal van 1km rond het plangebied worden op de Inventaris Onroerend Erfgoed slechts enkele sites met walgracht aangegeven die gekend zijn via cartografische en historische bronnen (ID 74892⁷, 74893⁸, 74894⁹, 74895¹⁰, 74896¹¹ en 74897¹²). Deze sites gaan veelal terug tot in de late middeleeuwen. Op heden zijn er geen relictten meer aanwezig van de gebouwen of walgrachten. Daarnaast worden louter nog een aantal 'gebieden geen archeologie' (GGA) aangeduid, onder meer ter hoogte van de bestaande groeve en de spoorlijn.

Het archeologisch potentieel van het plangebied is eerder ongekend. Er gebeurde immers nog geen gravend onderzoek in de directe omgeving.

Figuur 28 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (bron: geopunt en Agentschap Onroerend Erfgoed 2025, *Inventaris*).

⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2025, *Ter Krabbaarde*.

⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2025, *Leenbosstraat 20*.

⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2025, *Ieperstraat 57*.

¹⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2025, *Hoogledestraat I*.

¹¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2025, *Galgestraat I*.

¹² Agentschap Onroerend Erfgoed 2025, *Galgestraat II*.

3. Synthese

3.1. Archeologisch verwachtingspatroon

Op basis van de bureaustudie kan voor de plaats waar de geplande werken zullen plaatsvinden volgend verwachtingspatroon vooropgesteld worden:

- Op de Ferrariskaart uit ca. 1777 wordt het plangebied gesitueerd in een zeer landelijke omgeving tussen de kleine woonkernen van 'Cortemarcq' in het noorden en 'De Geete' in het zuidwesten. Ten zuidoosten is een bos 'De Leen Bosschen' gesitueerd. Het plangebied is in deze periode onbebouwd en in gebruik als landbouwgrond, opgedeeld in verschillende percelen. Centraal wordt het terrein doorsneden door een noord-zuid georiënteerde weg; wellicht is dit de voorloper van de Ieperstraat en dient de projectie van het plangebied op de Ferrariskaart iets naar het westen op te schuiven. In de omgeving zijn verschillende hoeves en sites met walgracht aangegeven. Op de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) wordt de Ieperstraat min of meer ter hoogte van haar huidige verloop gesitueerd. Het plangebied blijft in deze periode in gebruik als landbouwgrond en is onbebouwd. Op de topografische kaart van 1861 wordt een oost-west georiënteerd pad aangegeven doorheen het centrale deel van het plangebied, dat verder onbebouwd blijft. De topografische kaarten van 1883 en 1911 geven een gelijkaardige situatie weer en ook de trench map uit 1917 toont deze situatie. Binnen en in de directe omgeving van het plangebied komen op deze kaart geen structuren uit de Eerste Wereldoorlog voor. Ook de luchtfoto van 22 augustus 1918 geeft geen structuren of schade gerelateerd aan de Eerste Wereldoorlog weer op het terrein. De orthofoto van 1971 toont aan dat het terrein nog steeds in gebruik is als landbouwgrond. De huidige groeve bevindt zich nog op enige afstand ten noorden van het plangebied. Deze breidt zich de komende decennia uit richting het plangebied. Daarnaast raakt ook de omgeving rond het plangebied, voornamelijk de zone ten oosten, sterker bebouwd. Tegen 2015 heeft de groeve haar huidige extensie bereikt. Het plangebied bleef doorheen de eeuwen echter onbebouwd.

- Het plangebied bevindt zich ten zuiden van de Handzamevaart, in de overgangszone van de alluviale vallei naar de hoger gelegen gronden ten zuiden die de uitlopers vormen van de Rug van Hooglede (Plateau van Tielt). Het kent een variabele hoogteligging die schommelt tussen ca. +15,6m TAW langs de westelijke randen van het terrein en ca. +17,7m TAW in het zuidoostelijke deel van het plangebied. Het centrale westelijke deel kent eveneens een ietwat hogere ligging (ca. +17,3m TAW). Bodemkundig kunnen matig droge zandbodems met verbrokkelde ijzer en/of humus B-horizont en natte lichte zandleem- of kleibodems zonder profielontwikkeling verwacht worden.

- Op archeologisch vlak zijn in de directe omgeving van het plangebied slechts enkele laatmiddeleeuwse sites met walgracht gekend via cartografische bronnen. Er gebeurde tot op heden nog geen gravend onderzoek in de directe omgeving, waardoor voor het plangebied een eerder ongekend archeologisch potentieel geldt. Gezien het terrein minstens sinds eind 18de eeuw onbebouwd bleef en in gebruik was als landbouwgrond, hebben er vermoedelijk geen grootschalige bodemverstoringen plaatsgevonden. Hierdoor zouden eventueel aanwezige archeologische sites een goede bewaring kunnen kennen. Deze sites betreffen dan voornamelijk sites met grondsporen; het

potentieel voor in situ bewaring van steentijd artefactensites wordt laag ingeschat, hiervoor zijn de landschappelijke en bodemkundige eigenschappen niet gunstig.

3.2. Afweging verder vooronderzoek

Het projectgebied zal opgenomen worden binnen de bestaande groeve en zal gebruikt worden voor kleiwinning. Hierbij zal gefaseerd magere en vette klei ontgonnen worden tot op een diepte van -40m onder het huidige maaiveldniveau. Bij de ontginning wordt gewerkt met getrapte profielen vanaf de randen van het projectgebied. Langsheen de aangrenzende percelen dient een bufferzone van 15m aangehouden te worden waarbinnen geen werkzaamheden zullen plaatsvinden. In het overige deel van het plangebied kan uitgegaan worden van een integrale bodemverstoring tot op zeer grote diepte.

Het terrein kent een eerder ongekende archeologische verwachting. Op basis van het bureauonderzoek alleen kan de aan- of afwezigheid van een site niet met zekerheid vastgesteld worden. De geplande werken zullen een grote bodemverstoring veroorzaken over quasi het volledige plangebied waardoor eventuele archeologische sites bedreigd worden. Een verder vooronderzoek kan relevante kenniswinst genereren over de regio rond het plangebied, die archeologisch nog ongekend is. Het verder vooronderzoek dient te gebeuren in een uitgesteld traject, na het verkrijgen van de omgevingsvergunning.

Bij de afweging voor een verder vooronderzoek worden alle gegevens van de bureaustudie geëvalueerd om zodoende een uitspraak te kunnen doen. In eerste instantie wordt gekeken naar de methodes met geen of het minste impact in de bodem. Deze onderzoeken vallen onder de noemer 'verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem' (landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek en veldkartering/metaaldetectie). Indien uit deze onderzoeken de afwezigheid van een archeologische site niet gestaafd kan worden, dient men verder over te gaan tot een 'vooronderzoek met ingreep in de bodem' (verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten). In het geval een archeologische site aanwezig is, dient men eerst te proberen deze *in situ* te behouden. Indien dit niet mogelijk is, is een verdere opgraving noodzakelijk.

3.3. Verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

- Landschappelijk bodemonderzoek

Dit type onderzoek heeft tot doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door middel van boringen of profielputten. Met deze methode kan met een minimale impact in de bodem toch heel wat informatie verkregen worden. De methode wordt binnen de archeologie vooral aangewend om het bodemkundig potentieel na te gaan voor de aanwezigheid van goed bewaarde steentijdsites.

Gezien de locatie van het terrein en de bodemkundige gegevens die ter beschikking zijn, is een landschappelijk booronderzoek niet nodig. Er zijn geen aanwijzingen voor begraven archeologische niveaus of de aanwezigheid van een complexe stratigrafie.

- Geofysisch onderzoek

Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten. Ook kent deze methode haar nut bij het opsporen van explosieven. Onder dit type onderzoek vallen verschillende opsporingstechnieken: magnetometrie, weerstandsmetingen, grondradar enz.

Het plangebied bevindt zich op enige afstand van de gebieden te Kortemark die zwaar getroffen werden tijdens de Eerste Wereldoorlog. De loopgravenkaarten en luchtfoto's geven geen WOI-gerelateerde structuren aan binnen het plangebied. Er dient dan ook geen geofysisch onderzoek plaats te vinden.

- Veldkartering en metaaldetectie

Bij een veldkartering of oppervlakteprospectie wordt een visuele inspectie gedaan van het terreinoppervlak voor de aanwezigheid van archeologisch vondstmateriaal, zoals aardewerk of silexartefacten. Metaaldetectie betreft het opsporen van metalen voorwerpen door middel van een metaaldetector. De toplaag, ca. 20cm diep, wordt hierbij afgezocht door middel van parallelle looplijnen met of zonder een bepaalde tussenafstand.

Een veldkartering is niet zinvol gezien er geen aanwijzingen zijn voor specifiek vondstmateriaal aan de oppervlakte. Wel dient een metaaldetectie te gebeuren bij de aanleg van de sleuven en bij het controleren van de archeologische sporen.

3.4. Verder vooronderzoek met ingreep in de bodem

- Verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek

Een verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel om archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Via de boringen kunnen begraven niveaus teruggevonden worden waarin zich bv. *in situ* steentijdartefacten kunnen bevinden. De boringen worden volgens een bepaald grid met optimale spreiding opgesteld.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet van toepassing aangezien geen aanwijzingen zijn voor begraven archeologische niveaus of een complexe stratigrafie.

- Proefsleuven en proefputten

Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Op die manier kan er een optimale inschatting gemaakt worden van het kennispotentieel aangezien deze methode informatie verschaft omtrent verspreiding, bewaring, aard en datering van de aangetroffen archeologische sporen.

Binnen het plangebied zouden mogelijk sites met grondsporen bewaard kunnen zijn. Deze kunnen opgespoord worden via een proefsleuvenonderzoek. Het sleuvenplan, de richtlijnen en onderzoeksvragen worden behandeld in het programma van maatregelen.

3.5. Beantwoording onderzoeksvragen

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Op de Ferrariskaart uit ca. 1777 wordt het plangebied gesitueerd in een zeer landelijke omgeving tussen de kleine woonkernen van 'Cortemarcq' in het noorden en 'De Geete' in het zuidwesten. Ten zuidoosten is een bos 'De Leen Bosschen' gesitueerd. Het plangebied is in deze periode onbebouwd en in gebruik als landbouwgrond, opgedeeld in verschillende percelen. Centraal wordt het terrein doorsneden door een noord-zuid georiënteerde weg; wellicht is dit de voorloper van de Ieperstraat en dient de projectie van het plangebied op de Ferrariskaart iets naar het westen op te schuiven. In de omgeving zijn verschillende hoeves en sites met walgracht aangegeven. Op de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) wordt de Ieperstraat min of meer ter hoogte van haar huidige verloop gesitueerd. Het plangebied blijft in deze periode in gebruik als landbouwgrond en is onbebouwd. Op de topografische kaart van 1861 wordt een oost-west georiënteerd pad aangegeven doorheen het centrale deel van het plangebied, dat verder onbebouwd blijft. De topografische kaarten van 1883 en 1911 geven een gelijkaardige situatie weer en ook de trench map uit 1917 toont deze situatie. Binnen en in de directe omgeving van het plangebied komen op deze kaart geen structuren uit de Eerste Wereldoorlog voor. Ook de luchtfoto van 22 augustus 1918 geeft geen structuren of schade gerelateerd aan de Eerste Wereldoorlog weer op het terrein. De orthofoto van 1971 toont aan dat het terrein nog steeds in gebruik is als landbouwgrond. De huidige groeve bevindt zich nog op enige afstand ten noorden van het plangebied. Deze breidt zich de komende decennia uit richting het plangebied. Daarnaast raakt ook de omgeving rond het plangebied, voornamelijk de zone ten oosten, sterker bebouwd. Tegen 2015 heeft de groeve haar huidige extensie bereikt. Het plangebied bleef doorheen de eeuwen echter onbebouwd. Archeologisch gezien is het plangebied ongekend.

- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

Het terrein lijkt minstens sinds de 18de eeuw in gebruik te zijn geweest als landbouwgrond. Er lijken geen zichtbare bodemverstoringen te hebben plaatsgevonden, buiten het bewerken van het land. Eventuele archeologische sporen zouden aldus een gunstige bewaring kunnen kennen.

- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Hiervoor werden geen aanwijzingen teruggevonden.

- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

Het projectgebied zal opgenomen worden binnen de bestaande groeve en zal gebruikt worden voor kleiwinning. Hierbij zal gefaseerd magere en vette klei ontgonnen worden tot op een diepte van -40m onder het huidige maaiveldniveau. Bij de ontginning wordt gewerkt met getrapte profielen vanaf de randen van het projectgebied. Langsheen de aangrenzende percelen dient een bufferzone van 15m

aangehouden te worden waarbinnen geen werkzaamheden zullen plaatsvinden. In het overige deel van het plangebied kan uitgegaan worden van een integrale bodemverstoring tot op zeer grote diepte.

- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

De aan- of afwezigheid van een archeologische site kan niet vastgesteld worden op basis van het bureauonderzoek. De kans op het aantreffen van archeologische sites met grondsporen is echter niet geheel onbestaande.

- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

Het verder vooronderzoek dient te gebeuren in een uitgesteld traject en bestaat uit een proefsleuvenonderzoek. Dit onderzoek heeft als doel om het archeologisch potentieel van het terrein in kaart te brengen: Zijn er archeologische sporen aanwezig? Behoren deze tot één of meerdere periodes? Daarnaast is het belangrijk om de verstoringsgraad in kaart te brengen. Zijn de sporen goed bewaard? Kunnen er verstoringszones afgebakend worden? Afsluitend is het belangrijk om alle gegevens samen te beschouwen om zodoende een uitspraak te kunnen doen over het potentieel van het terrein. Hierbij wordt afgewogen of verder onderzoek nodig is in de vorm van een opgraving, over een deel of volledig het terrein, of kan er overgegaan worden tot een vrijgave bij afwezigheid van archeologische sporen.

4. Samenvatting

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag aan de Ieperstraat te Kortemark (provincie West-Vlaanderen), gelegen buiten woon- of recreatiegebied waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 5.000m² of meer beslaat, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het terrein is gelegen achter en ten westen van de woningen Ieperstraat 70 tot 76. Het terrein heeft een oppervlakte van ca. 31.975m² en kent een onregelmatige vorm. Op heden is het onbebouwd en in gebruik als landbouwgrond. Langs de westelijke grens is een waterloop aanwezig. Het terrein vormt een uitbreiding bij de groeve die zich meteen ten noorden situeert. Verder wordt het plangebied omgeven door landbouwgronden, residentiële en industriële bebouwing.

Op de Ferrariskaart uit ca. 1777 wordt het plangebied gesitueerd in een zeer landelijke omgeving tussen de kleine woonkernen van 'Cortemarcq' in het noorden en 'De Geete' in het zuidwesten. Ten zuidoosten is een bos 'De Leen Bosschen' gesitueerd. Het plangebied is in deze periode onbebouwd en in gebruik als landbouwgrond, opgedeeld in verschillende percelen. Centraal wordt het terrein doorsneden door een noord-zuid georiënteerde weg; wellicht is dit de voorloper van de Ieperstraat en dient de projectie van het plangebied op de Ferrariskaart iets naar het westen op te schuiven. In de omgeving zijn verschillende hoeves en sites met walgracht aangegeven. Op de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) wordt de Ieperstraat min of meer ter hoogte van haar huidige verloop gesitueerd. Het plangebied blijft in deze periode in gebruik als landbouwgrond en is onbebouwd. Op de topografische kaart van 1861 wordt een oost-west georiënteerd pad aangegeven doorheen het centrale deel van het plangebied, dat verder onbebouwd blijft. De topografische kaarten van 1883 en 1911 geven een gelijkaardige situatie weer en ook de trench map uit 1917 toont deze situatie. Binnen en in de directe omgeving van het plangebied komen op deze kaart geen structuren uit de Eerste Wereldoorlog voor. Ook de luchtfoto van 22 augustus 1918 geeft geen structuren of schade gerelateerd aan de Eerste Wereldoorlog weer op het terrein. De orthofoto van 1971 toont aan dat het terrein nog steeds in gebruik is als landbouwgrond. De huidige groeve bevindt zich nog op enige afstand ten noorden van het plangebied. Deze breidt zich de komende decennia uit richting het plangebied. Daarnaast raakt ook de omgeving rond het plangebied, voornamelijk de zone ten oosten, sterker bebouwd. Tegen 2015 heeft de groeve haar huidige extensie bereikt. Het plangebied bleef doorheen de eeuwen echter onbebouwd.

Het plangebied bevindt zich ten zuiden van de Handzamevaart, in de overgangszone van de alluviale vallei naar de hoger gelegen gronden ten zuiden die de uitlopers vormen van de Rug van Hooglede (Plateau van Tielt). Het kent een variabele hoogteligging die schommelt tussen ca. +15,6m TAW langs de westelijke randen van het terrein en ca. +17,7m TAW in het zuidoostelijke deel van het plangebied. Het centrale westelijke deel kent eveneens een ietwat hogere ligging (ca. +17,3m TAW). Bodemkundig kunnen matig droge zandbodems met verbrokkelde ijzer en/of humus B-horizont en natte lichte zandleem- of kleibodems zonder profielontwikkeling verwacht worden.

Op archeologisch vlak zijn in de directe omgeving van het plangebied slechts enkele laatmiddeleeuwse sites met walgracht gekend via cartografische bronnen. Er gebeurde tot op heden nog geen gravend onderzoek in de directe omgeving, waardoor voor het plangebied een eerder ongekend archeologisch potentieel geldt. Gezien het terrein minstens sinds eind 18de eeuw onbebouwd bleef en in gebruik was als landbouwgrond, hebben er vermoedelijk geen grootschalige bodemverstoringen plaatsgevonden. Hierdoor zouden eventueel aanwezige archeologische sites een goede bewaring kunnen kennen. Deze sites betreffen dan voornamelijk sites met grondsporen; het potentieel voor in situ bewaring van steentijd artefactensites wordt laag ingeschat, hiervoor zijn de landschappelijke en bodemkundige eigenschappen niet gunstig.

Het projectgebied zal opgenomen worden binnen de bestaande groeve en zal gebruikt worden voor kleiwinning. Hierbij zal gefaseerd magere en vette klei ontgonnen worden tot op een diepte van -40m onder het huidige maaiveldniveau. Bij de ontginning wordt gewerkt met getrapte profielen vanaf de randen van het projectgebied. Langsheen de aangrenzende percelen dient een bufferzone van 15m aangehouden te worden waarbinnen geen werkzaamheden zullen plaatsvinden. In het overige deel van het plangebied kan uitgegaan worden van een integrale bodemverstoring tot op zeer grote diepte.

Het terrein kent een eerder ongekende archeologische verwachting. Op basis van het bureauonderzoek alleen kan de aan- of afwezigheid van een site niet met zekerheid vastgesteld worden. De geplande werken zullen een grote bodemverstoring veroorzaken over quasi het volledige plangebied waardoor eventuele archeologische sites bedreigd worden. Een verder vooronderzoek kan relevante kenniswinst genereren over de regio rond het plangebied, die archeologisch nog ongekend is. Het verder vooronderzoek dient te gebeuren in een uitgesteld traject, na het verkrijgen van de omgevingsvergunning, en bestaat uit een proefsleuvenonderzoek. De modaliteiten van dit onderzoek worden besproken in het programma van maatregelen.

5. Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2025, *Galgestraat I*, geraadpleegd op 30 juni 2025 op <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/74896>.

Agentschap Onroerend Erfgoed 2025, *Galgestraat II*, geraadpleegd op 30 juni 2025 op <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/74897>.

Agentschap Onroerend Erfgoed 2025, *Hoogledestraat I*, geraadpleegd op 30 juni 2025 op <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/74895>.

Agentschap Onroerend Erfgoed 2025, *Ieperstraat 57*, geraadpleegd op 30 juni 2025 op <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/74894>.

Agentschap Onroerend Erfgoed 2025, *Inventaris*, geraadpleegd op 30 juni 2025 op <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/>.

Agentschap Onroerend Erfgoed 2025, *Kortemark*, geraadpleegd op 30 juni 2025 op <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14741>.

Agentschap Onroerend Erfgoed 2025, *Leenbosstraat 20*, geraadpleegd op 30 juni 2025 op <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/74893>.

Agentschap Onroerend Erfgoed 2025, *Ter Krabbaarde*, geraadpleegd op 30 juni 2025 op <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/74892>.

Cartesius 2025, *Cartesius Portal*, geraadpleegd op 27 juni 2025 op <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>.

Geopunt 2025, *Geopunt*, geraadpleegd op 27 juni 2025 op www.geopunt.be.

Luchtfoto 1914-1918, 2025, *Geoportaal*, geraadpleegd op 30 juni 2025 op <https://www.luchtfoto1914-1918.be/nl/geoportaal>.

National Library of Schotland, 2025, *Sheet 20.NE*, geraadpleegd op 30 juni 2025 op <https://maps.nls.uk/view/101464858>.

6. Bijlages

- Figurenlijst

Figuur 1 Aanduiding van het totale plangebied op de orthofoto van 2024 (bron: geopunt.be).	7
Figuur 2 Uitsnede uit het plan ‘geplande werken’ met zicht op de fasering (fase 3 en fase 4) en de reeds (deels) uitgevoerde fasen (bron: initiatiefnemer).	8
Figuur 3 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	9
Figuur 4 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	10
Figuur 5 Zicht op het kadasterplan (bron: geopunt.be).	10
Figuur 6 Zicht op de bodemgebruikskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be)...	11
Figuur 7 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).	12
Figuur 8 Detailopname van het Digitaal Hoogtemodel (bron: AGIV).	12
Figuur 9 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).	13
Figuur 10 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).	14
Figuur 11 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	15
Figuur 12 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	15
Figuur 13 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart; type 1 (bron: geopunt.be).	16
Figuur 14 Uitsnede uit de Ferrariskaart (bron: geopunt.be).	22
Figuur 15 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).	22
Figuur 16 Uitsnede uit de kaart van Popp (bron: geopunt.be).	23
Figuur 17 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).	23
Figuur 18 Uitsnede uit de topografische kaart van 1861 (bron: Cartesius).	24
Figuur 19 Uitsnede uit de topografische kaart van 1883 (bron: Cartesius).	24
Figuur 20 Uitsnede uit de topografische kaart van 1911 (bron: Cartesius).	25
Figuur 21 Uitsnede uit de trench map van november 1917 (bron: National Library of Schotland 2025).	25
Figuur 22 Uitsnede uit de luchtfoto van 22 augustus 1918 (bron: luchtfoto 1914-1918).	26
Figuur 23 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).	26
Figuur 24 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).	27
Figuur 25 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).	27
Figuur 26 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2015 (bron: geopunt.be).	28
Figuur 27 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2020 (bron: geopunt.be).	28
Figuur 28 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (bron: geopunt en Agentschap Onroerend Erfgoed 2025, <i>Inventaris</i>).	29